

UT

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Juuni 2011 nr 6 (2395) • Tartu ülikooli ajakiri

Selles numbris:

MIKS ON TARVIS EETIKAT?

TULLIO ILOMETS – ELAV AJALUGU

JAAK AAVIKSOO PROBLEEMIDEST
KÕRGHARIDUSES

KAHE ÜLIKOOLI LIITMINE
TAAS PÄEVAKORRAL

Eesti Maaülikool

TARTU KAKS ÜLIKOOOLI

Sigrid Sõerunurk
UT peatoimetaja

Mai alguses sojendas TÜ rektor Alar Karis üles teema ühendada omavahel Tartu kaks suuremat ülikooli. Rektor Karis mõistab hukka killustatuse ja raiskamise ning näeb praeguses olukorras ohtu teaduse ja kõrghariduse tasemele (PM, 06.05.2011, vt ka PM, 23.05.2011). Ta on oma seisukoha väljendamisest otsekohene ja konkreetne, ent seni ei ole sisuline arutelu kahe ülikooli ühinemisest õiget hoogu sisse saanud. UT püüab aruteludele kaasa aidata ning küsis ka Peeter Tulviste, Peeter Oleski ning Jaak Aaviksoo arvamust. Loodetavasti ei jää nemad seekordses diskussioonis viimasteks arvamuse avaldajateks. Kõik need mehed on kursis varasemate TÜ ja EMÜ ühendamise kavadega. Haridus- ja teadusministrina leiab Jaak Aaviksoo aga, et Eesti kõrghariduses on praegu palju põletavamaid probleeme. Peeter Olesk näeb pigem võimalusi ülikoolide koostöök, aga selliste mõtete eest hoiatab Peeter Tulviste, viidates samale, millele Kariski, et seni ei ole sel

Kõrghariduse jahtunud jälg

Ülikoolide liitmine tõstaks Eesti teaduse taset

Tartu ülikooli rektor Alar Karis ütles 16. sajandi elanud taani täheleandva Tycho Brahe mõtustele, et inimene ei saa ühtegi teadust ilma teaduse ja kõrghariduse abita. Mõni päev tagasi kirjutasin ma ülikooli rektorile kirja, milles tegin ettepaneku jahtunud jälg üles võtta ning mõelda tõsiselt kahe ülikooli liitmisele. Algatus on pakkinud välja idee moodustada paritsetel alustel integratsioonikomisjon, mille ülesandeks oleks eelarvestatuse alusel, tulevikku vaatavalt ning analüüsides põhinuvalt välja töötada lähenemise kahe ülikooli liitmiseks. Komisjoni ülesandeks oleks analüüsida liitumise võimalusi ning ette valmistada liitumise võimalusi ning ette valmistada liitumise põhimõtted ja järgitav.

Seesest pole ettepaneku ühendada Tartu asuvad ülikoolid midagi uut. Juba 1995. aastal andis tollane haridus- ja kultuuriminister Peeter Olesk välja käskkirja Eesti Põllumajandusliku Ülikooli liitumise kohta. Üks aasta hiljem ja asi jai seadja ning välislopetajad kahe ülikooli liitumise aeg-sajalt jälle pinnale kerkinud.

Kärsesest pole ettepaneku ühendada Tartu asuvad ülikoolid midagi uut. Juba 1995. aastal andis tollane haridus- ja kultuuriminister Peeter Olesk välja käskkirja Eesti Põllumajandusliku Ülikooli liitumise kohta. Üks aasta hiljem ja asi jai seadja ning välislopetajad kahe ülikooli liitumise aeg-sajalt jälle pinnale kerkinud.

Kärsesest pole ettepaneku ühendada Tartu asuvad ülikoolid midagi uut. Juba 1995. aastal andis tollane haridus- ja kultuuriminister Peeter Olesk välja käskkirja Eesti Põllumajandusliku Ülikooli liitumise kohta. Üks aasta hiljem ja asi jai seadja ning välislopetajad kahe ülikooli liitumise aeg-sajalt jälle pinnale kerkinud.

Kärsesest pole ettepaneku ühendada Tartu asuvad ülikoolid midagi uut. Juba 1995. aastal andis tollane haridus- ja kultuuriminister Peeter Olesk välja käskkirja Eesti Põllumajandusliku Ülikooli liitumise kohta. Üks aasta hiljem ja asi jai seadja ning välislopetajad kahe ülikooli liitumise aeg-sajalt jälle pinnale kerkinud.

Kärsesest pole ettepaneku ühendada Tartu asuvad ülikoolid midagi uut. Juba 1995. aastal andis tollane haridus- ja kultuuriminister Peeter Olesk välja käskkirja Eesti Põllumajandusliku Ülikooli liitumise kohta. Üks aasta hiljem ja asi jai seadja ning välislopetajad kahe ülikooli liitumise aeg-sajalt jälle pinnale kerkinud.

Kärsesest pole ettepaneku ühendada Tartu asuvad ülikoolid midagi uut. Juba 1995. aastal andis tollane haridus- ja kultuuriminister Peeter Olesk välja käskkirja Eesti Põllumajandusliku Ülikooli liitumise kohta. Üks aasta hiljem ja asi jai seadja ning välislopetajad kahe ülikooli liitumise aeg-sajalt jälle pinnale kerkinud.

EFFEKTIVSEM ÜLIKOOOL

Tartu Ülikooli rektor Alar Karis arvab, et aeg on küps minna edasi kunagi alustatud Tartu Ülikooli ja Eesti Maaülikooli liitumiskavaga.

soostavad kõrghariduse regulatsioonid pole olnud piisavalt suutaks koostööks. See on kaasa toonud loogu kõrghariduse arengut ja arendamist ning sellest tulenevalt, võt mis hüljumise, deorienteeritud üliõpilasi nende valikutes. Vastamata sellele, et viimastel aastatel on toonud mittedi integratsioonilistest otsustest, oleks siinsest viisega, kui koostöö jätk praeguse tasemele.

Olen veendunud, et kahe ülikooli sisuline integratsioon tõstaks õpetuse kvaliteeti, nagu teeks seda ka ülikoolide parimate õppejõude potentsiaali ära kasutamine. Iga vähegi ajatundlik inimene teab, et õppejõude taseme tõstmiseks on õhustatud kullitsemisele taristu ühendamise ning edaspidi väidetakse, et ühendamisele ei ole võimalik ühendamisele. Ühendamisele ei ole võimalik ühendamisele.

Tartu Ülikoolis ja Eesti Maaülikoolis õpetatavate erialade kvaliteet oleks veel kõrgem, kui tootaksime välja õppejõude, kus akadeemilise ja rakendusliku komponendi mõistlik tasakaal. Selline lähenemine võimaldaks ka praegust ülikoolide erialade ühendamist. Tõeliselt ei ole Eesti kaht teist ülikooli, kus ühistegevust nii õppe- kui ka teadustööse tõuse kasu võiks olla nii suur kui TÜ ja EMÜ puhul. Kõrvalt, et ülikoolide võimalik liitmine ei ole eesmärgiks, vaid vahend kõrghariduse ja teaduse taseme tõstmiseks. Näen TÜ praeguse ja maaülikooli endise rektori kahe ülikooli kaastamata potentsiaali Eesti kõrghariduse konkurentsivõime suurendamiseks.

Täname, et ülikoolidevaheline kvaliteetidele on suurendanud ühist arusaama teaduse ja õpetamise liitumise ja ühendamise võimalusi. Täname, et ülikoolidevaheline kvaliteetidele on suurendanud ühist arusaama teaduse ja õpetamise liitumise ja ühendamise võimalusi.

ne armaks võimaluse üksik arenguhüppes rahvusvahelises konkurentsivõimelises. Täname ka, et konkurentsivõimelises rahvusvahelises võimekus osalemiseks tuleb järjest rohkem pingutada.

Kõrghariduse kui terviku huvid jäävad kõrvale, kui ülikoolid hakkavad liitumisele ainult selle eesmärgiga. Ja seda ei saa ülikoolidele ette heita, kui puudub selge vaade kõrghariduse tulevikule: heaoluvaldavad laetud kõrghariduspoliitika tulemuslikult läbiviimisele. Me ei tea ka seda, millist kvaliteetsemat kinnavad järgitavate teaduste ülikoolidevahelise ühendamise. Kas tegemist on järjekorras Euroopa impeeriumi sümboolse võitluse võitluse võitluse võitluse? Mis aga puudub tehnikalaadsele jätkusuutlikule Tartus, pean oluliseks ajatundlikult otsust ja leppa, et õpetusprotsessi ja arutelu tuleb kaasa Tallinna Tehnikaülikooliga.

Kõrrele aastal on lähtunud ülikoolide ühendamist edasi viimise, et iga asi peab toimuma oma ajal ja olukorras arvestades. Kas see aeg on nüüd ka? Kas õhustatud ühendamisele on vastustatud? Kõrrele aastal on lähtunud ülikoolide ühendamist edasi viimise, et iga asi peab toimuma oma ajal ja olukorras arvestades. Kas see aeg on nüüd ka? Kas õhustatud ühendamisele on vastustatud? Kõrrele aastal on lähtunud ülikoolide ühendamist edasi viimise, et iga asi peab toimuma oma ajal ja olukorras arvestades. Kas see aeg on nüüd ka? Kas õhustatud ühendamisele on vastustatud?

Kõrrele aastal on lähtunud ülikoolide ühendamist edasi viimise, et iga asi peab toimuma oma ajal ja olukorras arvestades. Kas see aeg on nüüd ka? Kas õhustatud ühendamisele on vastustatud? Kõrrele aastal on lähtunud ülikoolide ühendamist edasi viimise, et iga asi peab toimuma oma ajal ja olukorras arvestades. Kas see aeg on nüüd ka? Kas õhustatud ühendamisele on vastustatud?

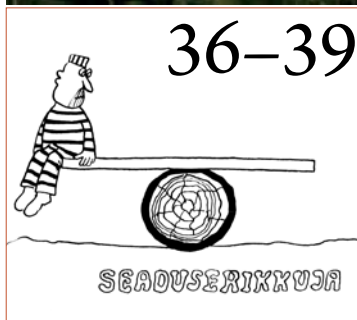
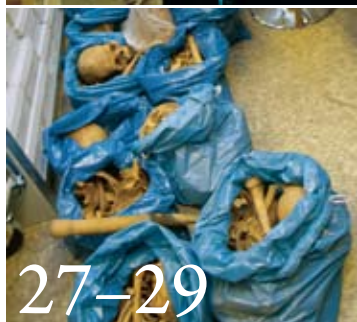
Kõrrele aastal on lähtunud ülikoolide ühendamist edasi viimise, et iga asi peab toimuma oma ajal ja olukorras arvestades. Kas see aeg on nüüd ka? Kas õhustatud ühendamisele on vastustatud? Kõrrele aastal on lähtunud ülikoolide ühendamist edasi viimise, et iga asi peab toimuma oma ajal ja olukorras arvestades. Kas see aeg on nüüd ka? Kas õhustatud ühendamisele on vastustatud?

Postimes 06.05.2011

koostööd olnud loodetud tulemust. märgib, et ega korstnaid ehitata Maandada tuleb veel kindlasti selleks, et korstnapühkijatel oleks, hirme, millele viitab Tulviste, kui mida pühkida. ©

Universitas Tartuensis on Tartu ülikooli ajakiri. Ilmub kord kuus. Tiraaž 3500. Tellimisindeks Eesti Postis 00892 • Tartu, Munga 4 (II k); Tel: 737 5680, 523 1751; e-post: ajakiri@ut.ee; www.ajakiri.ut.ee. Postiaadress: Ülikooli 18, Tartu 50090 • **Vastutav väljaandja:** Illari Lään; **peatoimetaja:** Sigrid Sõerunurk; **toimetajad:** Merilyn Merisalu ja Eve Tisler; **keeletoimetaja:** Marika Kullamaa; **küljendaja:** Margus Nõmm; **fotograafid:** Andres Tensus ja Ove Maidla; **infotoimetaja:** Gea Gorjunova, Kady Sõstar; **Trükk:** Ecoprint • Kõik Universitas Tartuensis avaldatud artiklid jm tekstid ning fotod ja illustratsioonid on autoriõigusega kaitstud teosed. Toimetusel lubab neid kasutada vaid koos viitega autorile ja Universitas Tartuensisile. • Toimetusel on õigus kaastöid nende selguse huvides toimetada ja lühendada. • **UT kolleegiumi esimees:** Maaja Vadi, **liikmed:** Sulev Kõks, Ivo Volt, Mart Noorma, Villu Päärt, Indrek Treufeldt, Katrin Pajuste-Kuul, Liina Liiv.

U

- 7** Valmis uudse lähenemisega ülikooli tutvustav video.
- 9** Kolumn: Peeter Tulviste TÜ ja EMÜ ühinemisest
- 10** Mees kui elav ajalugu – Tartu ülikooli kauaaegseim töötaja Tullio Ilomets tähistab juulis oma 90 aasta juubelit.
- 14** Eesti tudengid lähevad üliõpilaste peole Gaudeamusele lätlasi ja leedukaid uhiuue oratooriumiga üllatama.
- 16** TÜ eetikakeskuse kümnenda tegevusaasta puhul selgitas keskuse juhataja Margit Sutrop, millega keskus tegeleb ning miks on vaja ühiskonnas eetikale rohkem tähelepanu pöörata.
- 20** Minister Jaak Aaviksoo leiab, et probleeme on Eesti kõrghariduses palju, nende ühine nimetaja on lõhe vajaduste ja võimaluste vahel.
- 24** Väitekiri
Taavi Lai analüüsis arstiteaduskonnas kaitstud doktoritöös uudeste meetoditega Eesti rahvastiku tervist ning leidis, et lähiaastatel kujuneb aktiivne alkoholipoliitika tervisenäitajate parandamisel võtmeküsimuseks.
- 27** Mis saab edasi ülikooli peahoone ja vana keemiahoone vahelt välja kaevatud sadadest inimskelettidest?
- 30** Hiljuti uuriva ajakirjanduse preemia saanud Tuuli Kochilt nõudis ülikooli lõpetamine töö kõrvalt kümme aastat.
- 33** Reisikiri Indoneesiast
- 36** Kuidas ja mille üle ülikoolis vanasti nalja visati.
- 40** Essee: Peeter Olesk TÜ ja EMÜ ühinemisest
- 42** järelehüüded, juubelid, stipendiumikuulutused, kaitsmised, teated

Järgmine Universitas Tartuensis ilmub 8. juulil 2011.

roheline trükis

Trükitud taastoodetud paberile looduslike trükivärvidega. ©Ecoprint

LÕPUAKTUSED 2011

VALDKONDLIKUD MAGISTRIAKTUSED ÜLIKOOLI AULAS

- Realia et naturalia** (loodus- ja tehnoloogiateaduskond, matemaatika-informaatikateaduskond) 16. juunil kell 14.00
Medicina (arstiteaduskond) 20. juunil kell 15.00
Socialia (õigusteaduskond, majandusteaduskond) 17. juunil kell 14.00 (sotsiaal- ja haridusteaduskond) 21. juunil kell 12.00
Humaniora (filosoofiateaduskond) 18. juunil kell 12.00

TEADUSKONDADE BAKALAUREUSEAKTUSED

USUTEADUSKOND (bakalaureuse- ja magistriõpe) 22. juunil kell 11.00 aulas

ÕIGUSTEADUSKOND 16. juunil kell 12.00 aulas

- päevane õpe Tallinnas 16. juunil kell 15.00 Eesti Rahvusraamatukogu suures konverentsisaalis
- avatud ülikool Tallinnas 17. juunil kell 16.00 Eesti Rahvusraamatukogu suures konverentsisaalis

FILOSOOFIATEADUSKOND

- eesti ja üldkeeleteaduse instituut 29. juunil kell 12.00 aulas
- filosoofia ja semiootika instituut 29. juunil kell 12.00 aulas
- kultuuriteaduste ja kunstide instituut 29. juunil kell 12.00 aulas
- germaani, romaani ja slaavi filoloogia instituut 30. juunil kell 12.00 aulas
- ajaloo ja arheoloogia instituut 30. juunil kell 15.00 aulas

KEHAKULTUURITEADUSKOND

(bakalaureuse- ja magistriõpe) 22. juunil kell 14.00 aulas

LOODUS- JA TEHNOLOOGIATEADUSKOND 16. juunil kell 16.00 aulas

MAJANDUSTEADUSKOND 17. juunil kell 11.00 aulas

MATEMAATIKA-INFORMAATIKATEADUSKOND

22. juunil kell 14.00 ajaloo muuseumi valges saalis

SOTSIAAL- ja HARIDUSTEADUSKOND

- riigiteaduste instituut 20. juunil kell 10.30 ajaloo muuseumi valges saalis
- sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituut 20. juunil kell 12.00 ajaloo muuseumi valges saalis
- psühholoogia instituut 20. juunil kell 13.30 ajaloo muuseumi valges saalis
- ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut 20. juunil kell 15.00 ajaloo muuseumi valges saalis
- haridusteaduste instituut 20. juunil kell 13.00 Salme 1a aulas

KOLLEDŽID

TÜRI KOLLEDŽ 17. juunil kell 14.00 kolledži aulas

PÄRNU KOLLEDŽ 17. juunil kell 19.00 Pärnu kontserdimajas

NARVA KOLLEDŽ 21. juunil kell 12.00 Hermanni kindluse rüütliisaalis

VILJANDI KULTUURIKADEEMIA 19. juunil kell 13.00 Ugala teatris

EUROOPA KOLLEDŽ 21. juunil kell 12.00 ülikooli aulas

Ülikooli aulas toimuvate LÕPUAKTUSTE OTSEÜLEKANNE Interneti vahendusel.

Interneti-ülekanne ja salvestused videoportaalis www.utv.ee

Ülikooli ajaloo muuseumis toimuvatest aktustest otseülekandeid ja salvestusi ei tehta.

Parima populaarteadusliku artikli kirjutas Rainer Küngas

Tartu ülikooli korraldatud doktorantide populaarteaduslike artiklite konkursi kevadvooru esimese koha ja tuhat eurot võitis USA Pennsylvania ülikooli doktorant Rainer Küngas.

Tema artikkel «Kaval rebane ja põlevkivi ehk kuidas säästlikumalt elektrit toota» selgitab, kuidas töötavad kütuseelemendid.

Küngas õpib keemiainseneri eriala doktoriõppes USAs Penn-

sylvania ülikoolis ning jätkab kütuseelementide temaatikat, millega ta alustas Tartu ülikooli magistrantuuris.

Teise koha ja 500 eurot võitis Sangeri instituudi ja Cambridge'i ülikooli doktorant Leopold Parts artikliga «Geenide jahtimine saja miljoni lapsega perekonnas», kus ta kirjeldab, kuidas otsitakse haigusi põhjustavaid geene pärmiseentega tehtud

eksperimentides.

Ka kolmas koht ja 250 eurot auhinnaraha läksid sedapuhku piiri taga õppivale doktorandile. Auhinna sai Mihkel Kama Amsterdami ülikoolist artikliga «Kuidas uurida süvakosmoses olevat ainet ilma seda katsumata?».

Konkursil osalenud parimad artiklid ilmuvad lähinädalatel Novaatoris.

Ülikooli esimaletaja on Andres Kuusk

Mai alguses korraldasid TÜ akadeemilise spordiklubi ning TÜ maleklubi Tartu ülikooli tänavused meistrivõistlused males, mille võitis 4,5 punktiga majandusteaduskonna doktorant Andres Kuusk.

Teiseks tuli Siim Kanep TÜ Viljandi kultuuriakadeemias ning kolmandaks ajaloo osakonna üliõpilane Kristjan Sander kumbki 4 punktiga (kohtade järjestuse otsustas omavahelise partii tulemus).

Siim Kanep tuli meistriks eelmisel aastal.

Naiste arvestuses võitis majandusteaduskonna doktorant Karmen Viikmaa.

Mängiti viis voo, millest kahes esimeses oli ajakontroll 45 minutit ja kolmes viimasel pool-

teist tundi kummalegi vastasele partii lõpuni.

TÜ maleklubi tegutseb 2002. aastast ning taastas kümnenääd algul ka TÜ meistrivõistluste traditsiooni. Võistlusest võivad osa võtta nii üliõpilased, TÜ ja selle asutuste töötajad kui ka vahetus-üliõpilased.

Läbi aegade on ülikooli õppejõudude hulgas olnud mitmeid silmapaistvaid maletajaid, nende hulgas suurmeister, emeriitprofessor Larissa Volpert, dotsendid Lembit Roots ja Elmar Sakkov jt. TÜ maleklubi avaldab tänu Elmar Sakkovi perekonnale, kes püüdnud 2010. aastal klubile Sakkovi malekirjanduse.

Maleklubiga saab liituda e-kirja teel aadressil kristjans@hot.ee (Kristjan Sander).

TÜ NIMETAS AUDOKTOREID

Maikuu istungil nimetas Tartu ülikooli nõukogu viis uut audoktorit. Ajaloo audoktoriks sai Jyväskylä ülikooli emeriitprofessor **Seppo Zetterberg**, arstiteaduse audoktoriks Helsingi ülikooli emeriitprofessor **Krister Höckerstedt**, loodusteaduse audoktoriks Swarthmore'i kolledži professor **Scott Gilbert**, õigusteaduse audoktoriks Stockholmi majandusülikooli professor **Erik Nerep** ja psühholoogia audoktoriks Moskva ülikooli professor **Vladimir Zintšenko**.

TÜ spin-off-firma tuli konkursil «Ajujaht 2011» kolmandaks

Ettevõtluskonkursil «Ajujaht 2011» sai tihedas konkurentsiga kolmanda koha ning 7500 eurot Tartu ülikoolist välja kasvanud firma KPA Scientific OÜ, mis aretab C-hepatiidi ravimikaseteks spetsiaalse geneetilise baasiga hiiri.

KPA Scientific OÜ tegevjuhi ja TÜ tehnoloogainstituudi transgeense tehnoloogia tuumiklabori juhataja Mario Plaasi hinnangul oli konkursist osavõtt õpetlik kogemus, mis peaks igale TÜ doktorandile ettevõtliku vaimu arendamise mõttes suisa kohustuslik olema. «Jäin konkursil saavutatuga rahule ning ka investorite huvi meie firma vastu on juba väga suur. Loodan, et paari aasta pärast

oleme arenenud juba vähemalt viie töötajaga ning oluliselt suurema kliendibaasiga hästi toimivaks ettevõtteks,» ütles Plaas.

KPA Scientific OÜ äriidee on geneetilisel muundatud hiired, kellel on inimese päritolu geene, mida on hepatiidi C viirusel vaja maksarakku tungimiseks (hiire ja inimese geenides on väikesed, kuid olulised erinevused).

Neil loomadel põhinevat katseplatvormi kasutatakse kollatõve viiruse C vastaste ravimikandidaatide testimiseks. Loomkatse platvorm aitab ravimiarendajatel säästa läbipõrunud kliiniliste katsetuste arvelt palju raha ja väärtuslikku aega. Praegu võib olla turul rohkem kui 1500 ravimikandidaati,

mis vajaksid kiiret testimist.

Kollatõve viirus C on seotud kroonilise hepatiidi tekkega. Hinnanguliselt põeb seda maailmas umbes 150–200 miljonit inimest ning igal aastal registreeritakse kolm-neli miljonit uut haigusjuhtu, sureb aga üle miljoni inimese.

Selle aasta parimad äriideed selgitati välja enam kui 300 lootustandva projekti hulgest. Finaali pääses 8 paremat, kelle hulgest žürii selgitas välja kolm esimest. Esikoha pälvinud projekt «Virtual Garden» on uus veebikeskkond, mille abil saab igapäevast kiirelt ja lihtsalt aiapidajaks hakata. Teisele kohale tuli põlevkivituhast kassiliiva toota plaaniv projekt «Plaisir du Chat».

Korvpallinaiskond pälvis meistrihõbeda

Tänavusel hooajal pääses Tartu ülikooli korvpallinaiskond üle 23 aasta taas meistrivõistluste finaali, kus saavutas teise koha.

Eesti naiste korvpallimeistrivõistluste hõbedanaiskond oli sel aastal ka Eesti naiste karikavõistluste finalist ning Eesti Üliõpilasmaister. Naiskonda kuulusid sel hooajal Katre Arniste, Liisa Juul, Maarja Kalma, Jaanika Kurgjärv, Janeli Lilleallik, Triin Mitt, Berta Mürk, Gerli Odrusk, Kairi Poljakov, Annika Rüütli, Liisi Sokman,

Ereli Säde, Kadri Tein, Triin Teppo, Laura Tomson, Kristiina Tukk, Kaiti Vasiljeva. Naiskonda juhendas treenerina Gerli Odrusk.

Ülikooli korvpallinaiskondadest on Vello Lääne käe all valminud ka ülevaatlik raamat, kus saab tuttavaks Tartu õrnemast soost palluritega alates Teise maailmasõja järgsest ajast kuni 1990. aastate alguseni. Peategelased on TRÜ (TÜ ASK) naiskonna kaptenid 44 aasta jooksul, maailmameistrid ja Euroopa meistrid.

Foto: Rein Murakas

Ülikoolil valmis uudse lähenemisega video

Tartu ülikoolil on valmis saanud uus video, mis kutsub noori Tartu ülikooli õppima. Eestikeelne video on saadaval nii eesti-, inglisi-, vene- kui ka soomekeelsete subtiitritega.

Video kontseptsioon on omanäoline: kolme loo kaudu avatakse vaatajale suured teadussaavutused alates Struve kaarest ja Lotmani semiosfäärist kuni Mikelsaare teadusrühma avastatud piimhappebakterini ME-3.

Video valmimist koordineerinud TÜ avalike suhete peaspetsialisti Kadri Kirstu sõnul tuleb olukorras, kus Eesti ülikoolid konkureerivad sisseastujate seas mitte lihtsalt teiste maailma ülikoolidega, vaid maailma parimate ülikoolidega, oma tugevusi atraktiivselt ja kiiresti haaratavalt esitleda. «Videoformaat on selleks ideaalne ning nelja minutiga püüdsimegi anda edasi seda vaimsust, mis Tartusse õppima kutsub,» ütles Kirst.

Videot vaata: <http://www.ut.ee/et/199254>

Video autorid on Kaur Kokk (stsenarist-režissöör), Ivar Taim (operaator), Mihkel Zilmer (helilooja, taustaloo «Magneta» autor), Arian Levin (helirežissöör), Tiiu-Ann Tello (kunstnik), Maik Kalberg (monteerija) ja Maie Rosmann (produtsent). Näitlejad Tartu üliõpilasteatrist ning Eesti muusika- ja teatriakadeemia lavakunstikoolist.

Kaadrid videost

Muuseumiöö tõi TÜ muuseumidesse üle 7000 külastaja

Vihmasest ilmast hoolimata külastas mai keskel muuseumiööll Tartu ülikooli muuseumi kokku üle 7000 huvilise.

TÜ kunstimuuseumi koos kartseritega külastas 1330 ning TÜ loodusmuuseumi 1500 inimest. Toomemäel käis samuti

tuhandeid inimesi: tähetorni külastas 1530, anatoomikumi 1050, ülikooli ajaloo muuseumi 1090 ja toomkiriku torne 650 inimest.

Ülikooli muuseumides oli väljas ülikoolile kuuluvaid aardeid: Eduard Viiralti surimask ja -lina, Gustav II Adolphi monumendist

säilinud detailid (kannused), meteoriiditükid jt hindamatud esemed. Samuti oli terve öö avatud kartser peahoones.

Muuseumiöö toimus Eestis kolmandat korda ning oma ukсед avas üle 150 mäluasutuse. Kokku käis muuseumiööll üle 65 000 inimese.

Filosoofiadoktorant võitis maineka esseekonkursi

TÜ filosoofia eriala 4. aasta doktorant ja RWTH Aacheni tehnikaülikooli nooremteadur Ave Mets võitis oma esseega «Some problems of, and limitations to, universal international law» rahvusvahelise doktorantide esseekonkursi «The Challenge of Regulatory Cosmopolitanism».

Metsa enese sõnul rakendas ta essees praktikapõhisest teadusfi-

losoofiast ja Martin Heideggeri tehnikafenomenoloogiast inspireeritud filosoofilist raamistikku rahvusvahelisele õigusele. «Selle lähenemise kaudu on esile tõstetud üldise rahvusvahelise õiguse mõiste põhjendamatus ja Lääne-keskus ning nii õigus- kui ka teadusrežiimide universaalsuse poole püüdlamise ohtlikkus,» selgitas Mets.

Esseekonkursi korraldas Tilburgi ülikooli õiguse, tehnika ja ühiskonna instituut, konkursi žüriisse kuulusid ajakirja Law, Innovation and Technology peatoimetajad prof Roger Brownsword ja prof Han Somsen.

Auhind sisaldab rahalist preemiat ja võimalust avaldada essee ajakirjas Law, Innovation and Technology.

Juuratudengid saavutasid rahvusvahelisel võistlusel kõrge koha

Aprilli lõpus Haagis ÜRO rahvusvahelises kohtus toimunud mainekal Teldersi harjutuskohtu võistlusel saavutas Tartu ülikooli õigusteaduskonna tudengite võistkond väärrika kolmanda koha.

Euroopa mainekaima rahvusvahelise õiguse võistluse kolmas koht võideti 20 riigi arvestuses ja võistkonna liige Kärt Pormeister arvati kümne parima suulise esineja hulka. Võidukasse naiskonda kuulusid hagejate esindajatena Kerstin Linnart ja Marina Ninaste ning kostjate poolelt Anni Prants ja Kärt Pormeister. Võistkonda juhendasid TÜ rahvusvahelise õiguse assistent Katre Luhamaa ja õigusteaduskonna magistrant Miiko Vaineri.

«Kärt Pormeisteri oraatorite seas esikümnesse jõudmine on samuti märkimisväärne, sest paljud, kes on saanud nii kõrge koha, räägivad inglise keelt emakeelena,» rõhutas Miiko Vaineri.

Telders on igal aastal ligi 40 Euroopa ülikooli ühendav rahvusvahelisele õigusele keskenduv harjutuskohtu võistlus, mida korraldab Leideni ülikool Hollandis. Võistlust peetakse maailmas omal alal üheks mõjukamaks. Lõppvõistlusele Haagi Rahupaleesse pääseb vaid ühe ülikooli õigusteaduskonna võistkond, kes on võitnud oma riigi eelvooru.

Kolmanda koha pälvis TÜ õigusteaduse üliõpilaste võistkond ka 2009. aastal.

Saada oma ettepanek, mis võiks saada nimeks **uuele iganädalasele uudiskirjale**, mis hakkab asendama senist ülikooli siseinfo listi. Pakkumisi saab 8. juunini teha aadressil www.eformular.com/kommunikatsioon/nimekonkurss.html.

Parima pakkumise ning uudiskirja nime otsustab komisjon, kuhu kuuluvad kommunikatsiooniosakonna, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudi ja personaliosakonna esindajad.

Otsus tehakse siseveebis teatavaks 10. juunil. Parima nime pakkujat premeeritakse sümboolse auhinnaga ning kõigi osalejate vahel loositakse välja lisaauhind.

Lisainfo:
merili.valjaotsa@ut.ee.

Kahe ülikooli liitmisest

Peeter Tulviste

akadeemik, TÜ rektor 1993–1998

Haridusasjus on raske otsuseid ja muudatusi teha muu hulgas sellepärast, et siin pörkuvad väga paljude inimeste ja suurte institutsioonide huvid. Lootust muudatustega toime tulla on siis, kui huvid avalikult häbenemata välja öeldakse ja kui võimalikult paljud asjaosalised jõuavad äranägemisele, et vanamoodi edasi ei saa.

Kõrgharidussüsteemi eesmärk on anda võimalikult head haridust ja teha võimalikult head teadust, selleks on ülikoolid loodud ja sellepärast need ongi üle tuhande aasta püsinud. Iga muudatust tuleb vaadata ennekõike sellest seisukohast – kas see aitab noori paremini harida ja paremini teadust teha. Kui analüüs näitab, et kahe ülikooli liitmine lubab neid ülesandeid paremini täita, tuleb ülikoolid liita. Seda eriti olukorras, kus rahva väiksus ja ajude ning aineliste vahendite hulga piiratus lubab ülal pidada kõige enam pooltsteist ülikooli. On üldteada tõsiasi, et keskmise suurusega klassikalise ülikooli vajalik demograafiline tagamaa on üks miljon inimest (hiljuti kirjutas sellest UT-s akadeemik Jaan Einasto). Neid tõsiasi ju võib tunnustada, aga kui need satuvad vastuollu asjaosaliste erihuvidega, tekivadki tõsised probleemid. Erihuvidega tuleb arvestada, aga ei tohi unustada, et majadele ei ehitata korstnaid

Foto: Andres Tennus

sellepärast, et korstnapühkijatel oleks, mida pühkida.

Üldhuvideest. Olen aastate jooksul kuulnud paljude inimeste arvamusi, kelle huvisid ülikoolide eelseisev liitmine puudutab. Mõned pooldavad, teised on vastu, aga ma pole kohanud kedagi, kes oleks vastu sellepärast, et põllumajandushariduse ja -teaduse tase võiks langeda, kui Tartus on jälle üks ülikool praeguse kahe asemel. Pigem kurdetakse kahte muret: osa inimesi võib liitmise puhul tööta või vähemalt oma praeguse töökohata jääda, samuti kaob või kannatab maaülikooli identiteet. Rääkigemgi siis neist, muidu me vaevalt probleemide lahendamise- ga edasi jõuame.

Õige on koostada abinõude pakett ja eraldada rahalised vahendid selleks, et lahkujate saatust leevendada. See probleem ei ole maailmas uus, nii et jalgrat- taid pole vaja leiutada. Üldhuvi,

mis peab asjade ümberseadmisel domineerima ongi hea õpe ja hea teadus. Sellest lähtugemgi: tudengid, õppejõud, riik, ülikoolid, kohalikud omavalitsused...

Identiteedist. Kui tuleb kõne alla, kus keegi on õppinud või praegu õpib, siis peaks piisama vastusest, et Tartus. Tulevase ühe ülikooli sees säilib teaduskondade ja eriala identiteet. Mida paremas ülikoolis inimene õpib, seda tugevam identiteet välja kujuneb. Kuigi seegi protsess nõuab aega. Mõni enne EPA asutamist TÜ-s põllumajandust õppinu võiks kirjutada sellest, kuidas tookord identiteedi muutumine käis.

Hoiatada tahaksin nende inimeste eest, kes juba üle kümne aasta räägivad, et mis me ikka ühineme, teeme parem koostööd – mõlema ülikooli tudengid võivad mõlemas ülikoolis loenguid kuulata jne. Seda on katsetatud, aga tagajärjetult. Muutused sünnivad üksnes siis, kui tõesti muidu edasi ei saa. Ülikoolid ei peaks lootma sellele, et kui majandussurutis lõpeb, elatakse vanamoodi edasi. Pigem on praegu aeg teha ebapopulaarseid, aga vajalikke otsuseid, mida jõukamal ajal on raske teha. Nagu ütles kardaadvõlli leiutaja Girolamo Cardano: «Kui oled sattunud halba olukorda, siis mõtle, mis kasu sa sellest võid saada.»

Loe ka Peeter Oleski esseed samal teemal lk 40–41 ning intervjuud Jaak Aaviksooga lk 20–23.

MEEŠ KUI ELAV AJALUGU

JUULIS TÄHISTAB 90 AASTA JUUBELIT KEEMIA INSTITUUDI EMERIITDOTSENT TULLIO ILOMETS, KES ON TARTU ÜLIKOOLIS ÜLE ELANUD SEITSE REKTORIT NING KELLEST EI RÄÄGITA LIHT-SALT LUGUSID, VAID LAUSA LEGENDE.

Eve Tisler

eve.tisler@ut.ee

Tullio Ilomets alustas keemiaõpinguid ülikoolis rektor Alfred Koorti ametiajal 1948. aastal ning pärast lõpetamist jäi keemia osakond tema töökohaks edasi. Praeguse rektori Alas Karise juhitas ülikoolis Ilomets jõudnud otsapidi Tartu ülikooli ajaloomuuseum konsultandi toolile. Praeguseks on Ilomets ülikoolis töötanud kokku 59 aastat, mis teeb temast ühe kauaaegsema Tartu ülikooli töötaja. «Tõsi või?» teeb ta seda kuuldes suuri silmi ning kehitab siis meelitatult õlgu.

Peagi 90. aastaseks saava mehena on Ilomets väga vitaalne. TÜ ajaloomuuseumis treppidest üles-alla käimine nõuab küll kepi toel aega, aga see ei peata Ilometsa, kes on valmis kasvõi kogu muuseumi läbi otsima, et leida jutuajamiseks sobivat nurgakest. Ta käib siiani Supilinna kodust Toomemäele ajaloomuuseumisse jala. Ainult talvel, kui lumi oli rinnuni ja mägi jääs, laskis Ilomets pojalt autoga ennast mäest üles tuua. Mäest tagasi alla aga tuli jällegi ise. Tuttavad ja endised kolleegid näevad teda sageli mitmesugustel ülikooli üritustel, olgu selleks kas näituse avamine või tähetorni juubel.

Ainult kümme aastat vähem kui sajand on päris pikk aeg, mille jooksul on võimalik palju korda saata, ning tegutsemistahet on Ilometsal alati. Seepärast on väga raske ühe artiklis kirjeldada, mis mees ta õieti on. Aukartustäratav on ainuüksi tema aumärkide ja

tunnustuste nimekiri. Aukartus suureneb veelgi kui rääkida keemikute ja teiste ülikooliga seotud inimestega, kes teavad Ilometsast sadu lugusid. «Temast võiks rääkida kaks päeva ja osad lood jääks rääkimata, sest kõiki ei saagi rääkida,» muigab Ilometsa endine tudeng ja kolleeg orgaanilise keemia teadur Gerda-Johanna Raidaru. Alljärgnevad lood on ainult mõned nopped.

ILOMETS JA LABORID

Kui Ilomets oli keemiatudeng, asus orgaanilise keemia labori peahoone kolmandal korrusel. Keemikud kasutasid ära labori ja aula rõdu vahelist siseust, et kogeda töö kõrval kultuurilisi elamusi. «Rõdu võreuks oli väljastpoolt lukus, aga me tegime sisemise ukse lahti ja kuulasime otse laboris kontserte,» naeratab Ilomets aastatetagust seika meenutades justkui 10-aastane poisike õnnestunud koerustüki järel.

Juba tudengiajal meeldis talle loengutest rohkem praktiline töö. «Keemik sünnib laboris» on üks Ilometsa ütlust, mis on endistel tudengitel siiani meele. Praktiliselt ei olnud aega, mil Ilometsa vanas keemiahoones poleks olnud. «Kui mina näiteks sattusin mõnikord nädalavahetusel keemiahoonesse, siis tema oli alati olemas,» meenutab keemia instituudi programmijuht Säde Viirlaid.

ILOMETS JA KEEMIAHOONE

Ilomets vaatas pealt, kuidas vana keemiahoone esimese korruse laboreid 1949. aastal ehitati ning kuidas need peagu 60 aastat hil-

jem maha lõhuti. Sel ajal, kui kõik suure hooga vanast keemiahoonest välja kolisid, istus Ilomets rahulikult oma otsani asju täis kabinetis ja tegi arvuti taga tööd. Kui küsiti, et kuulge, miks teie ei koli, siis vastas, et aega veel on, ei veel nii kiiresti lammutama hakata. Ilomets töötas rektori loal peaaegu aasta aega üksi tühjaks tehtud majas ning oli viimane, kes vana keemiahoone ukse kinni pani. «Ta ei tahtnud sealt ära minna,» sõnas Gerda-Johanna Raidaru.

Raidaru kutsus Ilometsa ka uue Chemicumi ehitust vaatama, aga vanahärra keeldus. Kui uus keemiahoone oli peaaegu valmis, siis tuli ta seda siiski vaatama ning ehmatas mööblipaigaldajad poisid ära, nimetades uue raamatukogu riuleid saepurukäkkideks. Chemicumis on ühe kabineti ukse Ilometsa nimi ja selle taga temale mõeldud laud. Siiani on Ilomets seal kabinetis käinud mõne korra ning Chemicumis võib teda kohata ainult raamatukogus vanu raamatuid sirvimas.

ILOMETS JA INTERNET

Lisaks raamatukogudele ja arhiividele on Ilomets sina peal internetiga. Ta kasutab iga päev kahte meilikontot, otsib aktiivselt võimalusi uusimaid programme kasutada ning ükski arvutialane uuendus pole tal selgeks õppida liiga keeruline. Raidaru abikaasaga käis Ilomets tihti poes uusi- maid tehnikavidinaid ostmas.

Ükskord hakkas Ilomets koos Alo Raidaruga arvutipoodi minema ning nad möödusid ühest ülikooli hoonest, mida parasjagu

remonditi. «Oi, ma ei teadnud, et siin ehitatakse,» hüüatas Ilomets ja kadus pooleks tunniks majja. Üleni ehitustolmuselt tagasi tulles teatas ta rõõmsalt: «Peaaegu oleksin selle maha maganud.» Ilomets hoiab silma peal kõikidel ülikooli ehitistel, kus parasjagu remonti tehakse.

«Midagi enda jaoks põnevat ei jäta ta kunagi tegemata,» sõnas keemia instituudi programmijuht Sade Viirlaid.

ILOMETS JA VANAD ASJAD

Kui 1965. aasta detsembris põles ülikooli peahoone, siis oli Ilomets põlengu keskel ja tegeles päästetöödega. Müilits ei lubanud põlengut pildistada. Toonasel ülikooli fotograafil Eduard Sakil oli suur kaamera, millega hõlma alt salaja pildistada hästi ei saanud. Siis laenas Ilomets enda väiksemat fotoaparaati, millega Sakk jäädvustas tulevastele põlvedele peahoone akendest välkuvad leegid.

Peahoone põlengu ajaks oli Ilomets juba hakanud koguma ajaloolist teaduslikku aparatuuri, mille hoidmisega on ta tuntuks saanud kogu ülikoolis. Tema väärtustas teiste jaoks kasutat kola ning päästis seetõttu palju esemeid, mis praegu seisavad ülikooli ajaloomuuseumi vitriinides. Ilomets ise nimetab oma tegevust hävitamise pidurdamiseks.

Hävitamise pidurdamisel tuli teada, kust ja kuidas vanu asju kätte saada. «Kui kateedrites olid inventuurid ja mahakandmised, siis tuli peale passida,» rääkis ta. «Vastavas allüksuses pidi olema üks kindel isik, kes teatas, et algab mahakandmine.» Raskusi

oli ülikooli töökojaga, kus leiti, et vanade riistade vajalikke osi saab kasutada uuemate masinate valmistamisel.

Kõiki asju, mida oleks tahtnud, ei jõudnud Ilomets päästa. Näiteks ei jõutud õigel ajal kõrvalle panna Linde firma vedela õhu masinat, esimest ülikoolis, mida ühe räästa alt teise alla veeti ja mis lõpuks ära kadus. Mis läind, see on läind, vähemalt fotod on olemas, nendib vanahärra.

Mitmed inimesed kasutavad Ilometsa iseloomustamisel sõna «fenomenaalne» ning üheks selliseks omaduseks on tema faktimälu ja silmaring. Tema poole võis pöörduda ükskõik mis küsimusega ning saadi teada kas vastus või vähemalt suund, kust otsida.

ILOMETS JA FAKTID

TÜ kunstimuuseumi direktor Inge Kukkk kiidab Ilometsa mälu, mis on alati parimas vormis. Kukkk helistas hiljuti Ilometsale, et küsida, miks kutsutakse ühte fotograafia algusaastatel kasutatud kemikaali rahvapärased juuda bituumeniks. «Ilomets ütles kohe, et see on nimetatud Juudamaa järgi, kus Surnumeri asub, sest sealt seda saadi. Seejärel läks ta sujuvalt juba 19. sajandi ajaloolise tausta juurde.»

Samamoodi teab Ilomets nimetada ainult mõne vihje peale ajaloolisi isikuid ja nende eluloolisi seiku. Eriti köidavad teda ülikooli ajalooa seotud persoonid. Kui küsitav isik on Tartusse maetud, siis ta võtab surnuaia skeemi lahti ja näitab, kus

haud asub.

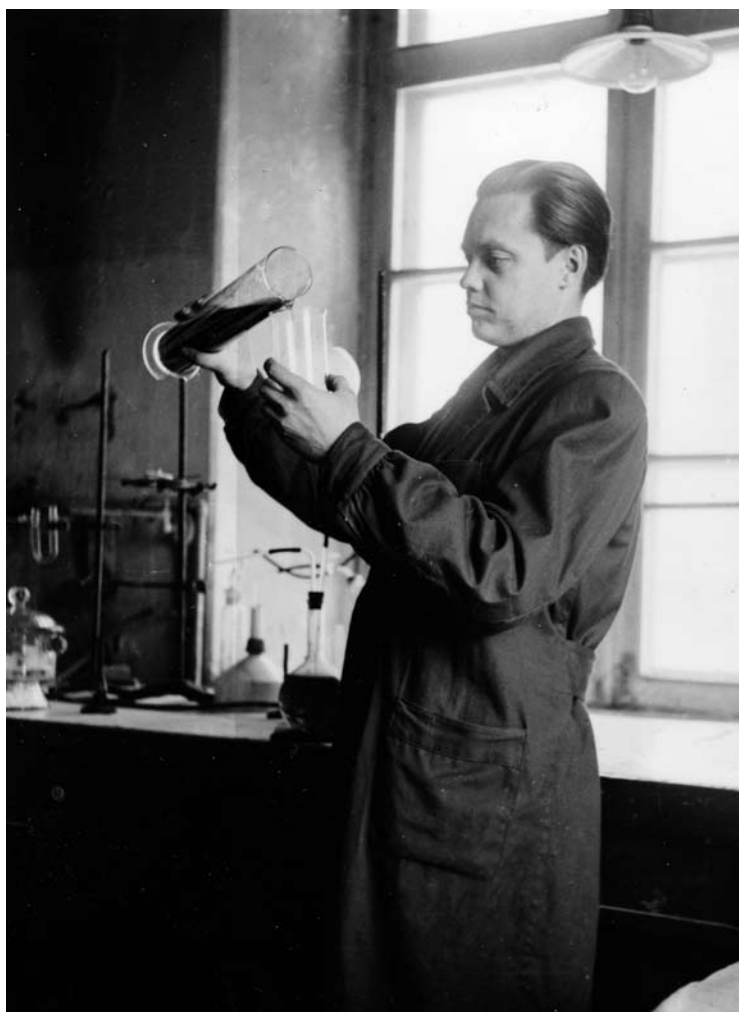
Ükskord olid tudengid suvel keemilise sünteesi praktikumis ning nägid Ilometsa ülevalt Toomemäelt tulemas. Kuigi väljas oli suur soe suvi, siis oli Ilometsa nahk valge nagu luigel. Tudengid küsisid, et kas õppejõud pole päikest näinudki. Ilomets vastu: «Ei! Teate, mul on Baeri suguvõsa uurimine pooleli ja ma lähen kohe arhiivi tagasi.»

Ilomets ei keeldunud kunagi abi andmast või vähemasti ära kuulamast. Kui kaaskeemikul ei lahustunud mõni aine nii nagu vaja, siis leidis Ilomets oma kappidest vajaliku vedeliku. «Tal olid kapid, kuhu keegi teine ei tohtinud vaadata,» meenutab Sæde Viirlaid.

Raidaru nimetab Ilometsa Eesti looduslike ühendite keemia rajajaks. Keemikuna uuris Ilomets orgaanilise keemia valdkonda ning kuna teda huvitas korraga palju asju, siis oli tal keeruline keskenduda ainult ühele kindlale teemale. Lemmikteemaks on tal olnud orgaaniliste ühendite süntees.

ILOMETS JA TEADUS

Aastate jooksul on ta uurinud nii maomürke («Kuna kuuendik maakera oli kasutada, siis sai Kasahstanist ja lõunapoolsest Kaukaasia kandist igasuguste madude mürke.»), ravimudasid («On öeldud, et noor keemik, kes tahab karjääri teha, see ei hakka mitte ravimudasid uurima, sest need on nii rasked probleemid.») kui ka tegelenud keemik-restaauraatorite koolitamisega («Meie haritud restauraatoreid

Tullio Ilomets tudengina 1949. aastal Tartu ülikooli peahoone keemialaboris praktikumis.

Foto: Johannes Raudsepp

töötab üle Eesti»).

Ilomets arvab, et kriitikameel on hea keemiku tähtsamaks iseloomuomaduseks: «Pidevalt on vaja kahelda ja uurida». Kriitikameelt ei rakenda Ilomets mitte ainult keemiliste ainete uurimisel, vaid kõige teda ümbritseva suhtes.

Endine ülikooli ajalehe peatoimetaja Varje Sootak meenutab, et Ilomets kirjutas ajalehele agaralt kaastõid. Ta kirjutas alati siis, kui ülikoolis olid keemia erialaga

seotud tähtpäevad või kui ta nägi ülikoolis midagi, mis päris õigesti ei olnud. «Ta on alati olnud avara pilguga ja kritiseerinud teravalt ülikooli valukohti,» sõnas Sootak.

Oma juubeli tähistamise kohta, mis on 13. juulil, ei tea Ilomets midagi öelda, sest pole veel mõtteid sinnamaale veeretanud. «Eks sugulastele peaks ju midagi korraldama, nad ehk ootavad, et midagi tuleb,» mõtiskleb ta kaval naeratus huulil. (T)

XV Gaudeamus 2006. aastal Tartus.

Eesti tudengid üllatavad leedukaid uhiuue peokav

TÄNAVUNE SUMI TÖOTAB TUDENGITE HUMITEGEVUSRÜHMADELE TULLA ISEÄRANIS TEGUS: JUULIKUISELE EELNEB BALTI ÜLIÕPILASTE PIDU GAUDEAMUS VILNIUSES, KUS ESMAETTEKANDENA ESITAVAD EESTI ÜLIÕPILASORATOORIUMI.

Kristjan Pihl
ajakiri@ut.ee

Tunamulluse Euroopa kultuuripealinna laval sel aastal 24.–26. juunini toimival XVI üliõpilaste laulu- ja tantsupeol esindab Eestit ligemale tuhatkond koorilauljat, rahvatantsijat ja puhkpillimängijat, ühtekokku 28 kollektiivist.

Koos folkdzässi ansambliga Paabel esitatakse esmakordselt Gaudeamuse ajaloos tervikteos,

helilooja Tauno Aintsi poolt just selle ürituse tarbeks kirjutatud «Loomiselugu».

Oratoorium koosneb seitsmest osast, milles kooril, orkestril ja ansambliil on vaheldumisi muusikaline juhtroll: «Meri», «Saar ja õunapuu», «Tuul ja lind», «Kodu ja munad», «Pojad, tütre», «Sepp» ja «Laulja».

Aintsi sõnul oli tema kui helikeele kujundaja soov anda igale hääle- ja pillirühmale võimalikult palju väljapaistmise võimalusi,

säilitades samas teose terviklikkuse. «Ega see lihtne ülesanne olnud, alguses kahtlesin, kas me ikka suudame selle mäe vallutada,» meenutab ta.

KUJUNDLIK RAHVALAUL

Kahel rahvapärimuslikul motiivil – «Sarvepuhuja» ja «Pikk ingliska» – põhinev oratoorium räägib eestlaste kui rahvuse loomisest. Põhimotiivi looja Celia Roose ja sõnade autor, folklorist Anzori Barkalaja on loos kasutanud

Foto: Tartu üliõpilasmaja

lätlasi ja vaga

LE NOORTE LAULU- JA TANTSUPEO-
ÜLIÕPILASED REGIVÄRSI MOTIIVIDEL

läänemeresoomlaste ja eestlaste seas tuntud müütilist loomislugu, mille kohaselt on maailm tekkinud sinikirja linnukese munadest.

Barkalaja pajatab, et rahvalaulu kokkupanekul tuleb arvestada iga pisiasja, näiteks ridade ja kujundite vahele peidetud mõtteid, mistõttu meenutab see oma loomult Tiibeti liivamandalate kokkupanemist ja laialipuistamist. Tolleaegsed rahvapärимused sisaldavad juba ammu unustatud teadmisi, märgib Barkalaja – näiteks värvisümboli-

ka tähendusi.

««Loomiselo» mõtteliseks värvikombinatsiooniks on valitud punane, sinine ja kollane, rõhuga punasele, mis märgistab sündimise kulgu,» ütleb ta. «Mõned ootavad võib-olla harjumuslikult kollase rõhutamist, kuid paraku on see suretamisloitsu värvikood ja meie rahvaarvulisi tõsiasju arvestades poleks see valik vast hetkel kõige sobilikum.»

Eesti kava kunstilise juhi Raul Talmari hinnangul on igal aastal kõigi kolme riigi kavad olnud teraviklikud ja hoolega läbi mõeldud, kuid reeglina kasutatakse juba varem heliloojate kirjutatud ja rahva armastatud lugudest kokku põimitud etteasteid. Talmar usub, et eestlaste pooletunnine teraviklugu mõjub selles kontekstis värskendavalt.

«Meie eesmärk on teha midagi uutmoodi, luua midagi põlis-eestlaslikku,» ütleb Talmar ning lisab naljatledes, et esialgselt oli autoritel tegelikult peas soov näidata lõunanaabritele, et eestlased ei ole külmad, aeglased ega igavad. «Garjatsšie estonskie parni, nagu öeldakse.»

PARMUPILL

Ehkki kõik Eesti kollektiivid esinevad laval oma koorile omaste rahvariieetega, on tudengite laulu- ja tantsupeo töөрühma juhi Kulno Kungla sõnul kavandatud mitmed ühisjooned. Nimelt jagatakse kõigile osalejatele kaela sinimustvalge paela otsa riputatud parmupill, mille pinina saatel lõppeb ka eestlaste kava. «Kuidas see parmupilliorkester kõlama hakkab, kuuleb alles kontserdil,» tõdeb ta.

Lisaks rahvuslikele kavadele saab kolme päeva jooksul Vilniuses muudki näha ja kuulda: festivali esimestel päevadel täituvad pealinna tänavad rahvamuusikute kontsertidega, põhipeol kuuleb aga uue arranžeringuga «Gaudeamus» ning kolme riigi ühislaule ja -orkestratsioone.

Eesti ühislugu koos lätlaste ja leedukatega on Ester Mäe «Viru lauliku mõtted».

Et rahvatantsijatel tuleb kohe järgmisel päeval pärast Leedust koju saabumist Tallinnas toimuvatele noorte tantsupeo proovidele sõita, on Talmari hinnangul asjaolude kurb kokkusattumus, sest Gaudeamus oleks tegelikult pidanud toimuma juba eelmisel aastal ning noorte laulu- ja tantsupidu toimub esialgselt kavandatud aasta varem.

Ka Talmarile tähendab see kaht suurt rahvapidu lühikese aja jooksul – just tema dirigendikäe järgi esitav ühendkoori laul «Mis maa see on?» avab noorte laulupeo Tallinna lauluväljakul. «Soovin, et kõik üliõpilaskollektiivid kannataksid ära selle toimeka aja ja loodan, et üheskoos peame need peod väärikalt maha,» avaldas ta lootust.

Vahetult enne ärasõitu, 23. juunil kell 17, etendub «Loomiselu» täismahus peaproovina ka Tartu ülikooli staadionil.

ESIALGSELT OLII
AUTORITEL TEGELIKULT
PEAS SOOV NÄIDATA
LÕUNANAABRITELE,
ET EESTLASED EI OLE
KÜLMAD, AEGLASED EGA
IGAVAD.

EETIKA- KESKUSEL TÄITUS ESIMENE KÜMNEND

TARTU ÜLIKOOLI EETIKAKESKUSE KÜMNENDA TEGEVUSAAS-
TA PUHUL SELGITAS KESKUSE
JUHATAJA MARGIT SUTROP,
MILLEGA KESKUS TEGELEB NING
MIKS ON VAJA ÜHISKONNAS
EETIKALE ROHKEM TÄHELEPANU
PÖÖRATA.

Eve Tisler

eve.tisler@ut.ee

Kas TÜ eetikakeskus on täitnud kümne tegutsemisaasta jooksul need eesmärgid, mis alustades seati?

Ma arvan, et on küll. Eetikakeskuse tegevus seisab kolmel sambal: interdistsiplinaarne teadustegevus, õppetöö ning töö avalikkusega. Kõik kolm sammast on võrdselt tugevnenud.

Eriti hea meel on sellest, et paljud ülikooli teaduskonnad on eetika tähtsust mõistnud. Meie sooviks ongi, et teaduskonnad saaksid ise aru, et nende valdkonna eetika on tähtis. Praegu on küll mõned üleülikoolilised ja erialased eetikakursused, aga arenguruumi on veel kõvasti. Ideaalis võiks igas valdkonnas olla üks sissejuhatavat kursust eetikasse ja üks oma eriala eetilisi probleeme käsitlev kursus. Tänapäevaste eluvaldkondade areng näitab, et kui sa ei märka eetilisi probleeme, oled tööelus raskustes. Koostöös teaduskondadega oleme püüdnud leida noori inimesi, kes spetsialiseerusid oma valdkonna eetikale ja oleksid võimelised seda ka õpetama.

Interdistsiplinaarse teadustöö mõte on see, et me ei püüa oma keskuses kõike ära teha, vaid haarame inimesi kaasa, anname neile tõe selleks, et oma erialal eetikaalast teadust üles ehitada. Volkswagen Stiftungi stipendiumi toel on seitse doktoranti kaitsnud eetikateemalised väitekirjad ja tegutsevad iseseisvalt oma valdkonnas, näiteks juuras, arstiteaduses, filoloogias ja psühholoogias.

Eetikakeskuse mõte on olla

taristu eetikateadmiste edasiandmiseks ja projektide toetamiseks. Ma kujutan keskuse tegevust ette kui suurt lumepalli, mis veeredes lund juurde korjab. See kujund toimib kahepoolset. Ühelt poolt kaasame üha rohkem inimesi, teisalt võtame ka ülesandeid juurde. Oleme leidnud partnereid kodus ja välismaal.

Paari nädala eest külastasin USA juhtivaid eetikakeskusi, nagu Hastings Centre, Kennedy Institute of Ethics Georgetowni ülikooli juures ning Johns Hopkinsi ülikooli juures asuv Berman Institute of Bioethics. Igal pool oldi valmis koostööks, põhjendades, et nad on võlutud meie laiapõhjalisest tegevusest ja et oleme Ida-Euroopa juhtiv eetikakeskus. See on suur edasiminekuks, sest viie aasta juubeli puhul kirjutati meist kui Balti juveelist.

Minu meelet on nii ülikoolis kui ka ühiskonnas üha rohkem teadvustatud, et eetika puudutab iga teadust ja eluvaldkonda. Meie koostöö avalikkusega on muutunud eriti mitmekülgseks.

Missuguseid eetikakeskuse avalikkusele mõeldud tegevusi te kõige tähtsamaks peate?

Algasime haridus- ja teadusministeeriumiga riikliku väärtusarendusprogrammi, mis kestab 2013. aastani. Enne uurisime, mis on Eesti ühiskonnas väärtustega lahti ja saime teada, et eetiline kriis on täiesti olemas: puudu on loomingulisusest, ettevõtlikkusest, hoolivusest, aususest jms. Leidsime, et muutused saavad toimuda ainult hariduse kaudu, uut põlvkonda tuleb teistmoodi

kasvatada. Peame panustama kooliharidusse ja eriti lasteaeda. Eetikaküsimustega tegelemine on elukestev õpe sõna otseses mõttes. Koostöös teaduskondadega hakkasime ette valmistama nõustajaid, kes tutvustaksid koolides väärtusprogrammi ideid ja meetodilisi materjale.

2008. aastast oleme vaadelnud kriitiliselt kogu haridussüsteemi ja seda, kas see tegelikult aitab lahendada ühiskonna probleeme. Haridus on Eestis keskne valdkond mitte ainult kitsalt, et mida haritum on tööjõud, seda rohkem on tootlikkust ja innovatsiooni.

Lisaks aitasime kirjutada uut põhikooli ja gümnaasiumi riiklikku õppekava. Analüüsisime riikliku eksami- ja kvalifikatsioonikeskusega ainekavasid väärtuselisest aspektist. See annab aluse loota, et kool hakkab uut moodi hingama.

Meie suureks rõõmuks on juurdumas arusaam, et Eesti haridus peab toetama õppija isiksuse kasvamist ja selleks tuleb muuta õpikeskkonda. Väärtuskasvatus on ka vabariigi valitsuse tegevuskavas haridusvaldkonna üks prioriteete.

Kas väärtustepõhine haridus on praegu üks aktuaalsemaid teemasid ühiskonnas?

Jah, seda võib öelda küll. Mitmete Eesti ees seisvate probleemide lahendus sõltub otseselt hariduses toimuvatest arengutest. Praegu koostatav elukestva õppe strateegia 2020 taotleb hariduse eesmärkide laiemat mõtestamist.

Ei saa öelda, et väärtuskasvatus on ainult kooli küsimus, süsteem tervikuna vajab uurimist. Kui oleme mures, et Eesti

inimesel napib ausust, hoolivust, koostöövalmidust, ettevõtlikkust ja loovust, tuleb alustuseks küsida, mida saaks alushariduses teha teisiti, et need iseloomuomadused välja kujuneksid. Ja missuguseid oskusi peaksid ülikoolid andma õpetajatele, et nad oleksid suuteli- sed teadmiste edastamise kõrval toetama ka isiksuse arengut.

Õpetamine ei tähenda enam vaid teadmiste edastamist ja kontrollimist, vaid pädevuste kujundamist info hankimiseks, analüüsimiseks, kriitiliseks hindamiseks ja korrastamiseks. Kool kujundab noore inimese valmisoleku täita eri rolle tööl ning avalikus ja isiklikus elus.

Kui varem oleme osutanud valdkondadele, mis on valesti, siis nüüd on aeg midagi muuta. Meil on võimalus oma keskkonda kujundada, aga selleks on üsna raske leida õiget meetodikat.

Heaks näiteks on koos vabariigi presidendi mõttekojaga korraldatud esseevõistlused. Esimesel võistlusel kutsusime inimesi üles arutlema selle üle, millises Eestis nad tahavad elada. Oma töödes virisesid autorid kõige üle, mis on valesti, et juuakse palju ja visatakse prügi maha. Teisel võistlusel püstitasime küsimuse, et mida mina konkreetselt saaksin teha teisiti. Laekus kolm korda vähem töid ja kõik ütlesid, et sellele küsimusele on päris raske vastata.

Milliste eetikaalaste vääraru- saamadega te iga päev kokku puutute?

Kõige rohkem pean selgitama, et eetikakeskus ei ole koht, kus on me lööme templi peale, mis

on eetiline ja mis mitte. Ma olen kümme aastat selle vastu võidelnud. Me ei ole komitee, mis väljastab luba mingisuguseks käitumiseks. Mõned kodanikud, sh ajakirjanikud arvavad, et eetikakeskus peab andma hinnanguid, näiteks, mida arvata mõne poliitiku käitumisest, kas arst võib ravimifirma raha eest sõita konverentsile vms. Tahaks, et mõistetak, et sageli on tegemist valikuga eri väärtuste vahel, sest eetika küsimustes ei ole kõik must ja valge.

Keskuse üks eesmärk on tõsta ühiskonna teadlikkust eetikaküsimustest ja kaasata avalikkust arutellu väärtuste ja normide üle.

Igaku peab enda jaoks läbi mõtlema, millised on minu ideaalid ja missugune inimene ma tahan olla. Ei ole ainust vastust, milline peab inimese käitumine olema. See ei ole ka ainult relativistlik, et sõltub kõigest ja vaatame situatsiooni. Põhjendusi on erinevaid.

Tahaks, et inimesed hakkaks rohkem märkama eetika kontekstitundlikkust. Tahaks, et hakataks rohkem arutlema selle üle, et eetilistes küsimustes on mitmesuguseid võimalusi. Tahaks ka, et mõistetak erinevate valikute tagajärgi.

Ma loodan, et me suudame eetikakeskusega oma missiooni vapralt edasi kanda. Soovin, et koostöö teaduskondadega tiheneks veelgi, et igale teaduskonnale kasvaksid oma eetika- spetsialistid. Soovin ka tugevdada koostööd ministeeriumite ja põhiseaduslike institutsioonidega ning panustada senisest enam täienduskoolitusse.

TÜ EETIKAKESKUS

- Alustas 10 aasta eest 4 teaduskonna toel. 2009. aastast on konsortium, kus osalevad filosoofia-, usu-, õigus-, arsti-, kehakultuuri-, majandus-, loodus- ja tehnoloogiatega teaduskond ning sotsiaal- ja haridusteaduskond.
 - Teadustöö peamised suunad: bio- ja meditsiini-, keskkonna-, teadus-, informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogiate ning filosoofiline eetika.
 - Peamised uurimisteemad: normatiivsuse ja väärtuspluralismi, informeeritud nõusoleku, privaatsuse ja julgeoleku, usalduse küsimused, geenivarumute ja e-tervise andmebaaside ning biomeetristlike tehnoloogiate rakendamise eetilised, sotsiaalsed ja juriidilised aspektid.
 - Koostööd tehakse arvukate eetikakeskustega Euroopas, USA-s ja Aasias. Välja on antud mitmeid raamatuid, korraldatud väärtuskonverentse ja raadiosaateid.
 - Praegu osaletakse 8 rahvusvahelises ja 3 kohalikus teadus- ja arendusprojekti Keskusel on oma raamatu- kogu ja eetikaveeb.
 - 2011. aasta algusest tegutseb eetikakeskus ka Tallinnas.
- Lisainfo: www.eetikakeskus.ut.ee ning www.eetika.ee.

Tuumaenergeetika õppekavad jäävad ootama uut aastat

HARIDUS- JA TEADUSMINISTEERIUM EI REGISTREERINUD TÄNAVU APRILLIS TARTU ÜLIKOOLI JA TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOLI KAHE TUUMAENERGEETIKA ÕPPEKAVA, SOOVITADES LIGI KOLMANDIKU ULATUSES KATTUVAD ÕPPEKAVAD ÜHENDADA.

Sigrid Söerunurk

sigrid.soerunurk@ut.ee

Haridusministeeriumi kõrghariduse osakonna juhataja Mart Laidmets viitab kirjas Tartu ülikoolile õppekavade suurele ühisosale, mida on 41 ainepunkti.

Laidmets märgib ka, et kahe sarnase õppekava näol on tege- mist ühe eriala dubleerimisega, mida ministeerium soovib hoopis vähendada. Uus haridus- ja teadusminister Jaak Aaviksoogi on öelnud, et kõnealused õppekavad on selge näide dubleerimisest ning teiseks ei ole ministri hin- nangul Eestis tuumaspetsialistide koolitamiseks piisavalt raha ega inimesi. Nii soovitab ministeerium õppekavad ühendada.

Esialgse plaani järgi oleks TÜ koordineerida jäänud rahvusvaheline magistriõppekava «Tuumaenergeetika ja tuumaohutus» ning TTÜle eestikeelse õppega «Tuumaelektrijaamad».

Ülikoolid said õppekavade loomiseks ja käivitamiseks raha meetme «Kõrgkoolide koostöö ja innovatsiooni arendamine» alt. Finantseering oli tagatud 2013. aastani. Edaspidine finantseering sõltuks riiklikust koolitustellimu-

sest. «Ilma selleta ei ole mõeldav tuumaõppekavasid käigus hoida. See ei saa olla ülikoolide eralõbu,» märkis TÜ füüsika instituudi direktor ning õppekavade koostamisega seotud olnud Marco Kirm.

TÜ õppeprorektor Martin Hallik möönab, et õppekavad osaliselt kattuvad, ent ei näe selles probleemi, sest õpi- ja tööturuväljundid näitavad õppekavade erinevust.

Nende arengute valguses otsustas ülikooli nõukogu mai istungil muuta vastuvõtueeskirja nii, et tuumaohutuse õppekavale tänavu sügisest tudengeid vastu ei võeta.

Tartu ülikooli koordineeritava rahvusvahelise magistriõppekava vastu jõudis enne õppekava sulgemist tõsisemat huvi tunda ligi 20 välisüliõpilast, kellest oleks ilmselt kvalifitseerunud seitse. «Uue rahvusvahelise magistriõppekava kohta oli see korralik number ja vastuvõtuperioodi lõpuks oleks kvalifitseeritud kandidaate olnud rohkemgi,» ütles rahvusvahelise õppe peaspetsialist Ülle Tensing. Üliõpilaskandidade ja teisi asjasepuutuvaid õppekavaga seotud partnereid teavitatakse TÜ nõukogu otsusest. Halliku sõnusti proovitakse õppekavad panna kokku üheks ning alustada vastuvõttu 2012. aasta sügisest.

«Võrreldes õppekavade loomise algusega on ääretungi- mused muutunud ja me peame lähtuma Eesti riigi huvidest ning korraldama oma tegevuse ümber ainult ühe õppekava raames,» ütles ka Kirm. «Eestil on plaanis tellida tuumaenergeetika kasu- tuselevõtu uuring veel sel aastal. Tuginedes eksperthinnangule oleks see võimalus poliitikutele ja teistele kaasatutele langetada kõiki asjaolusid kaaludes Eestile oluline strateegiline otsus.»

Kirm nõustus ministriga, et tuumaenergeetika on kallis eriala, aga see ei tähenda, et kõik tuu- maspetsialistide koolituseks vajalik tuleks Eestis välja arendada. «Näiteks kallid reaktoripraktikad toimuvad vastavates keskustes välisriikides, see tähendab, et Eestil sellistesse seadmetesse investeerida ei tule. Kohapeal on vaja investeerida eelkõige õppe- kavaarendusse ja õppejõudude ettevalmistusse.»

Kirmi kinnitusel käib TTÜ-ga arutelu ja kokkulepete sõlmimine õppekavade ühendamise, vastu- võtu korraldamise ja muude kava elluviimiseks seotud teemadel.

Loe ka intervjuud minister Jaak Aaviksooga lk 20–23.

Minister Aaviksoo:

Foto: Margus Ansu/Postimees/Scanpix

Eesti-sisene kõrgkoolide konkurents on naeruväärne

Sigrid Söerunrk
sigrid.soerunrk@ut.ee

Kaks kuud ametis olnud haridus- ja teadusminister Jaak Aaviksoo mõistab hukka tuumaenergeetikute koolitamise ambitsiooni Eestis, ülikoolide Eesti-sisese konkureerimise ning oleks ise üliõpilasena kvaliteedi osas palju palju nõudlikum.

Mis on teie hinnangul Eesti kõrghariduses korrast ära?

Väga paljud huvirühmad ei ole olukorraga rahul. Ühed ütlevad, et saavad vähe palka, teised, et halba haridust, kolmandad, et ettevalmistus võiks olla teistsugune, neljandad, et kõrgharidust on liiga palju ja viiendad, et liiga vähe. Kui inimesed asjast väga erinevalt aru saavad ning seda masinavärki nagu luik, haug ja vähk veavad, tähendab see, et valdkonnas on

sisemised probleemid.

Lähemal vaatlemisel võiks põhiprobleemina sõnastada lõhet vajaduste ja võimaluste vahel. Me tahame teha kõike, viimane kurioosum on tuumafüüsikute koolitamine, aga on selge, et vahendeid kõigeks ei ole.

Väikeriigis nagu Eesti ei ole kõiki kõrghariduse erialasid, võiks isegi öelda, et enamikke, võimalik õpetada. Kui Soome ja Rootsi riik peavad end liiga väi-

kesteks, et kõiki erialasid õpetada ja suunavad oma noori välismaale, siis ka Eestis peaks see olema pigem tava kui erand.

Milliste erialade õpetamise võiks Eestis ära lõpetada?

Loomulikult ei hakka ma ütleva, milline eriala kinni panna, seda peab otsustama laiapõhjalisemalt kui ühe ministri isikliku arvamuse järgi, aga ütleme nii, et kosmonautide koolitamine ilmselt käib Eestile üle jõu. Neid ülekantud tähenduses kosmonaute püütakse ikka aeg-ajalt koolitada.

Millised on üldse need hoovad, millega ministeerium saab kõrgharidust hallata?

Kõik põhiseaduslikud hoovad: seadustega kõige üldisemate reeglite kehtestamine, rahastamisega prioriteetide seadmine ja loomulikult hariduslike standardite ja järelevalvega. Mulle tundub, et seda ei ole piisava sihikindlusega siia maani tehtud. Meil on kahetsusväärset moel olukord, kus me oleme sunnitud ühel hetkel üliõpilastele ütleva, et senine õpe ei ole olnud piisavalt kvaliteetne ja teil tuleb otsida uus eriala või kõrgkool. Kõrgkoolid ei tohiks tegevust lõpetada iga päev, vaid see peaks juhtuma kord 20 aasta jooksul.

Samas olete öelnud, et 10 aasta pärast on Eestis kordades vähem kõrgkoole.

See on tulevik, mis meid ees ootab. See, et me oleme vahepeal vastutustundetult kõrgkoole avanud, minu meelest oli 49 kõrgkooli Eestis kõigi aegade rekord, ei vasta ilmselt Eesti riigi võimalustele.

Kuidas kavatsete kõrgkoolide vähendamiseni jõuda?

Neid on viimastel aastatel juba vähenenud ja põhiliselt kahel põhjusel. Üks on riigi kehtestatud reeglid, aga teisalt on üliõpilased üha enam aru saamas, et uhked lubadused ei pea alati vett.

On üks asi, mida meie noor põlvkond veel kogenud ei ole. Vaatamata masule ja kasvanud tööpuudusele saavad Eesti kõrgkoolilõpetajad ikka veel palju kergemini tööle kui nende inglise eakaaslased ja sellepärast on tähelepanu veel liiga palju diplomi saamisel – oodatakse, et diplom garanteerib töökoha. Mujal maailmas on nõudmised kvaliteedile oluliselt kõrgemad ning tööturul hinnatakse, milliseid reaalseid teadmisi ja oskusi sa ülikoolist omandasid. Meilgi tuleb see aeg, iga aastaga küsitakse ühe rohkem, et mida sa tegelikult oskad.

Kas riikliku koolitustellimuse kohtade vähendamisega ei või tekkida oht, et kõrgkoolid soovivad hakata enam tasulist õpet andma?

Minu ettekujutuse ja praeguse valitsuse koalitsioonileppe kohaselt ei peaks riikliku koolitustellimuse kohti kindlasti vähemaks jääma. Õppimisvõimalusi peaks pigem juurde tulema, aga nõuded peaksid kasvama. Kui näiteks Tartu ülikooli kohta tavatseti öelda, et sinna on raske sisse saada, aga veel raskem välja kukkuda, siis see põhimõte võiks olla, et sisse saada ei ole lihtne, aga veelgi raskem on kõrgkooli püsima jääda, sest nõudmised eeldavad iga nädal tõe poolt 40 tundi õppimist. Ja

niimoodi 40 nädalat aastas! Täna oleme sellest väga kaugel.

Üliõpilased küsivad seepeale, et kuidas nad peaksid hakkama saama. Suurem osa neist käib õpingute kõrvalt tööl.

Paraku see nii on ja ülikoolid on niisuguse käitumise ka võimalikuks teinud. Aga me ei saa kindlasti üles ehitada sellist haridussüsteemi, kus üliõpilased on täielikult riiklikul ülalpidamisel. Nagu kõikides riikides, lasub ka üliõpilastel ja perekondadel kohustus kõrgharidusse panustada. Üliõpilased teavad väga hästi, et neid ootab ees parem elu ja kõrgem palk, kui neid, kes ülikooli ei lähe. Ei ole õiglane nõuda inimeselt, kes kunagi kõrghariduseni ei jõua, selle kinnimaksmist.

Alustame tasuta kõrghariduse mõistest. Lihtsalt öeldes tähendab see, et inimeselt, kellel on võimed ja tahtmine täisajaga eestikeelsel õppekaval õppida, õppemaksu ei nõutaks. Kui tahtmisest ja võimekusest jääb puudu, pole midagi parata, tuleb valida jõukohasem haridustee või õppida osajaga ja kui see toimub töö kõrvalt, ei ole ülekohtune nõuda osalist õppemaksu. Teine pool sellest haridusmudelist eeldab vajaduspõhist toetusüsteemi.

TÜ praegune rektor Alar Karis on konnatiigi paralleeli tuues korduvalt rõhutanud, et Eesti kõrgkoolid peaksid konkureerima välismaiste kõrgkoolidega, mitte teineteisega. Kuidas siis seda nn konnatiiki raputada?

Ma alustaksin põhiharidusest ja

ütleksin, et loodetavasti oleme Eestis ühel meelel, et põhiharidus peaks olema kohustuslik, ühtlase tasemega üle Eesti ja selle omandamise võimalus kodu lähedal. PISA testid näitavad, et Eesti põhiharidus on ka rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline.

Keskharidus, olgu üldhariduslikus või kutsehariduslikus harus, on juba teine asi – selle valikuvõimalusi ja taset ei saa tagada igas omavalitsuses. Siin peaks olema kvaliteet tähtsamal kohal kui mugavus ja kodulähedus. Eesti sees on konkurents võimalik – ei ole midagi halba selles, kui Miina Härma gümnaasium ja Inglise kolledž või Kreutzwaldi nimeline Võru I keskkool ja Narva Pähkli-mäe gümnaasium püüaksid olla üksteisest paremad.

Agas Eesti-sisene kõrgkoolide konkurents on naeruväärne. Füüsikateadus on globaalne ja jutud sellest, et Tartu ülikooli teoreetiline füüsika peaks konkureerima Tallinna ülikooli teoreetilise füüsikaga, kuulub pigem koomiksile valda.

Kõik Eesti teadlased ja õppejõud, kaasa arvatud eesti filoloogid, peaksid endale aru andma, et nende teadus on rahvusvaheline. See näide ei ole mitte eesti filoloogide vastu suunatud, vaid tähendab, et välismaal töötamise kogemus tuleb kasuks kõigile.

Kuidas seda suhtumise muutust esile kutsuda?

See on pikaajaline protsess, aga esimene muutus ongi mõttelad. Palju kuuleb veel akadeemiliste inimeste suust küsimusi, et kui ma kukun TÜ professori konkursil läbi, et kas ma siis ei

saagi Eestis professor olla. Mina ütleksin, et ei pruugi jah! Aga võite olla edukalt professor Ameerikas, Austraalias või Soomes. Mina näeksin Eesti kõrghariduse tulevikku selliselt, et Eestis ei oleks mitte ühtegi õppejõudu, kes ei ole vähemalt kaks või kolm aastat välismaal töötanud. Võib-olla läheb sinna jõudmiseks 10, võib-olla 30 aastat, aga kui tahame konnatiiki värsket vett, peame liikumist oluliselt suurendama.

Paljudes riikides on seadusega keelatud selline akadeemiline verepilastus, millele on Rein Taagepera juba 1990ndatel korduvalt vihjanud. Siiani ei ole Eesti akadeemiline pere julgenud nii radikaalset otsust vastu võtta. Mina küll julgustaksin, et lepime kokku, et aastal 2020 ei võeta tööle ühtegi õppejõudu, kellel ei ole kaheaastast välismaal töötamise kogemust. Mina oleksin väga nõus selle eesmärgi nimel töötama, aga loomulikult ei hakka ma seda tegema vastu ülikoolide tahtmist. Ma loodan, et ülikoolid ise mõistavad, et see on mõistlik.

Välismaal veedetud aastad tulevad kasuks inimesele endale, tema akadeemilisele karjäärile ja ka Eesti majandusele ja riigile.

Kas ei ole teaduses samuti, nagu kõrghariduse kohta ütlesite, et kõike lihtsalt ei saa? Kas meil on olemas riigi seisukohast arendatavad teadussuunad?

Paberil ju on, aga meie prioriteedid on hästi laia sihikuga: infotehnoloogia, biotehnoloogia, materjalitehnoloogia, keskkonnakaitse, energeetika ja rahva tervis. See katab ära enam-vähem 90

protsenti maailma teadusest. Me peaksime oma prioriteedid palju kitsamalt määratlema, aga seda pole lihtne otsustada. Lihtne on langema otsus, mida teha, aga mündil on ka teine pool – midagi tuleb tegemata jätta.

Nii et teadussuundade prioriteete tuleks seega kitsendada?

Jah. Soome riigil, mis on palju suurem ja rikkam, kui meie, on need palju kitsamalt määratletud. Soomelt tasuks palju õppida. Meil peavad olema oma n-ö lipulaevad, mida saab olla kaks või kolm, aga kindlasti mitte 30. On ju teada, et meie teadlased on häid tulemusi saavutanud infotehnoloogias ja biotehnoloogias. Üsna häid saavutusi on ka pehmematel erialadel, näiteks psühholoogias, soome-ugri uuringutes ja semiootikas. Aga vaatame ka tööle näkku, et semiootikaga on läinud nii, nagu tihti juhtub – kui meil oli üks semiootik, olime palju kuulsamad, kui nüüd, kui neid on kümneid. Kodumaine konkurents ei suuda kompenseerida puudujääke kvaliteedis.

Keele, kultuuri ja rahvusena püsima jäämiseks on ka suhteliselt laia vundamenti vaja.

Ei saa üle ega ümber TÜ ja TTÜ ühistest tuumaenergeetika õppekavadest, mida olete ise nii sageli näiteks toonud. Mis nendega siis ikkagi lahti on?

Ma võin öelda üsna karmisõnaliselt, et siin ei ole üksnes Tartu ülikool ja Tallinna tehnikaulikool kollektiivselt lolliks läinud. Eesti riik andis valesid signaale ning mul on kahju, et ülikoolid

sisuliselt küsitava sooviga kaasa läksid. Tegelikku akadeemilist suutlikkust ja raha ei saa Eesti riigil selleks olema mitte kunagi. Kus iganes mujal tuleb vastava pädevuse arendamine ja spetsialistide koolitamise palju odavam.

Teine põletavam teema on küsimus Tartu ülikooli ja Eesti maaülikooli ühinemisest. Kas ministrina näeksite neid pigem ühendatuna?

See teema on kui vette visatud kivi, mis kõik märjaks pritsis ning nüüd peab hakkama end õigustama. Maaülikoolil on oma koht Eesti kõrghariduses olemas ja enne tuleb sada muud asja korda teha, kui hakata arutlema nende ülikoolide liitmise üle. Mina kindlasti ei hakka selle eest võitlema, sest see ei ole oluline küsimus. Olulised küsimused on mujal. Tuumafüüsika on piinlik, aga ligi 40 infotehnoloogia õppekava on probleem. Ja selliseid probleeme on meil palju.

Teie enda palve peale vastse ministrina saatsid vastutusvaldkonna organisatsioonid ülevaateid kitsaskohtadest, kus üsna sageli oli kirjas rahulolematuse õpetajakoolitusega. Kas Tartu ülikool ei ole suutnud õpetajakoolitust nähtavasti rahuldavalt parendada. Mida peaks ette võtma?

Ma olen siin väga provokatiivne. Mul on kahju, et Tartu ülikool ei suutnud luua tugevat haridusteaduskonda ning olla üle erialasest akadeemilisest väikusest. Põhjusiks oli see, et füüsikud arvasid, et nemad õpetavad parimaid

füüsikaõpetajaid, matemaatikud matemaatikaõpetajaid ja ajaloolased ajalooõpetajaid. Alahinnati kasvatuseduslike, psühholoogiliste, kommunikatiivsete ja juhtimise pädevuste arendamist, mida õpetajal on hädasti vaja. Füüsika-, matemaatika- ja ajaloo professorid arvasid, et kui noorte inimeste pea eriala korralikult täis toppida, on nad õpetajad valmis. See on pool tõde. Teine pool on, et õpetajad peavad olema motiveeritud ning neil peab olema pädevus, mis teeb näiteks heast füüsikust hea füüsikaõpetaja. Paraku ei suutnud ülikool tugevdada seni nõrka pedagoogilist kompetentsust. Selles suhtes on Tallinna ülikool praegu palju paremas seisus kui Tartu ülikool.

Kas õpetajakoolituse kompetentsus võiks koonduda Tallinna ülikooli?

Tallinna ülikool teeks targasti, kui teeks sellest oma tugevuse, selle asemel, et seda häbeneda.

Millise hinnangu annaksite endise rektorina TÜ uuele juhtimismudelile?

Vara öelda. See on kindlasti samm õiges suunas, sest akadeemilise ametiühingu juhitavaid ülikooli maailmas väga palju ei ole. Avalike ülikoolide puhul peaks avalikkuse roll nende strateegilisel juhtimisel olema suurem. Seda, kui hea seadus sai, näitab aeg. Palju sõltub konkreetsest lahendusest.

Te iseenesest pooldate seda, et ülikooli juhtimisse kaasata välisliikmeid?

Kindlasti!

Kui vaatate Tartu ülikooli kõrvalseisjana, siis millise hinnangu annaksite üldiselt, kas ülikool liigub õiges suunas?

Ma oleksin väga vaoshoitud, et hinnata oma järeltulijate tehtut. Laiemas plaanis ronib Tartu ülikool ju tasapisi Euroopa parimate ülikoolide redelit pidi ikka kõrgemale, aga on ka kasutamata võimalusi. Ülikooli käsutuses olevad vahendid on piisavad selleks, et saavutada väga häid tulemusi. Kahjuks mitte kõikidel erialadel ja siin tuleks valikuid teha julgemalt.

Veel üks asi, mis puudutab üliõpilasi. Mul oleks väga hea meel, kui üliõpilased oleksid palju nõudlikumad. Õigustatud etteheited kuuln ma privaatsetest vestlustest üliõpilastega palju rohkem kui avaliku või ametliku kanali kaudu. Rahulolematust kuhjub korporatiivsete õllelaudade taha, selle asemel, et kuhugi jõuda.

Mida üliõpilased ette heidavad?

Ma arvan, et kõige suurem etteheide on õigustatud. Nimelt et õpetamise kvaliteedi pidevale parandamisele pööravad õppejõud liiga vähe tähelepanu. Ülikoolid ja riik ei ole osanud väärtustada neid õppejõude, keda üliõpilased on kõrgelt hinnanud. Minu seisukoht ajab ilmselt teadusele orienteeritud inimesed vihale, aga usun professorid peaksid kaks korda rohkem õpetama ja eriti juhendama. Siin on mõtlemise koht. ☹

Loe ka artikleid lk 9, 19 ning 40–41.

Tervisepoliitika peaks põhinema teadusel

TAAVI LAI ANALÜÜSIS ARSTITEADUSKONNAS KAITSTUD DOKTORITÖÖS «RAHVASTIKU TERVISE MÕÕDIKUD TÕENDUSPÕHISE TERVISEPOLIITIKA TOETUSEKS EESTIS.» UUDSETE MEETODITEGA EESTI RAHVASTIKU TERVIST. AUTOR LEIDIS, ET AKTIIVNE ALKOHOLIPOLIITIKA ON JA TÕENÄOLISELT JÄÄB LÄHIAASTATEL TERVISENÄITAJATE PARANDAMISEL OLULISEKS KÜSIMUSEKS.

Eve Tisler

eve.tisler@ut.ee

Missugune on kõige parem viis rahvastiku tervise mõõtmiseks?

Tervisepoliitika, riigi arengu ja võimekuse seisukohast on viimastel aastatel oluliseks muutunud summaarsed tervisenäitajad, mille eesmärk on teadvustada kahju, mida haigused ühiskonnale toovad. Viimasel paaril aastakümnel kõige levinum ning ka minu doktoritöös kasutatud lähenemine põhineb haiguskoormuse ehk tervisekaotuse meetodikal. See tähendab, et kokku arvestatakse enneaegselt suremusest ja elu jooksul vähenenud elukvaliteedist tingitud ajakaotus. Seeläbi näeme rahvastiku tasemel, kui palju eluaastaid on kaduma läinud ning saame aimu sellest, kui palju rohkem oleks inimesed võinud ideaalse tervise korral panustada nii oma eraellu kui ka riigi ja ühiskonna arendamisse tervikuna. Oleks vale öelda, et see on kõige parem või ainuke viis rahvastiku tervise mõõtmiseks, aga summaarsed tervisenäitajad annavad lisavaate, mida suremuse ja haigestumuse näitajad eraldi võetuna ei võimalda.

Ehk siis tervise hindamisel pole tähtis mitte see, millal inimene sureb, kuivõrd just aktiivsed eluaastad?

Jah, need aastad, mida ta kasutada saab. See, millal inimene sureb, on ka loomulikult oluline. Tähtis on meie enda ideaalnägemus sellest, kui kaua inimene üldse võiks elada. Mina oma töös olen enneaegsete surmade tõttu kaotatud

eluaastate arvutamiseks kasutanud Eesti keskmist vanuse- ja soospetsiifilist eeldatavat eluiga. Kui meie ühiskonnas oleks ühine kokkulepe ja eesmärk, et kõik inimesed võiksid elada saja-aastaseks, siis võiks tervisekaotust arvutada näiteks sellisest ideaalist lähtuvalt.

Siiamaani ei ole väga palju uuritud mitmesuguste haiguste põdemise raskust ja nende haiguste ulatust. Taas on üheks põhimõtteliseks küsimuseks, milline on ideaalne tervis. Teame igapäevaelu näitel, et kui meil on nohu, siis segab see meie elu suurel määral. Samas põeb nohu väga palju inimesi. Hoolimata sellest, et haigus pole raske, avaldab see ühiskonnale ja rahvastikule kui tervikule tahes-tahtmata mõju. Tervisekaotuse meetodikas on haiguse raskuse ja leviku mõjud samuti arvesse võetud ning enneaegse suremuse kaotusega kokku pandud, et teada saada haiguste terviklikku mõju rahvastiku toimetulekule ja saavutusvõimele.

Mida tähendab rahvastiku tervises välditava suremuse mõiste, mida te ka uurisite?

Tervisekaotus räägib sellest, kui palju me üldse eluaastaid kaotame. Selleks, et rahvastiku tervist parandavaid tegevusi planeerida, peaksime teadma, kus meil on üldse võimalik midagi muuta, et enneaegset suremust ära hoida. Välditav suremus koosneb ühelt poolt ennetustegevuste kaudu välditavast suremusest ning teiselt poolt tervishoius tehtavate sekumistega ära hoitavast suremusest.

Enne, kui poliitikud saavad tegevust planeerida ja raha anda,

peavad nad teadma, kas seda on üldse mõtet teha. See tähendab, kas ressursi paigutused võiksid põhimõtteliselt anda rahvastiku tervise paranemises mingi tulemust. Välditava suremuse meetodika räägib sellest, kui palju mingite teatud tegevustega oleks võimalik rahvastiku tervist parandada või kui palju enneaegseid surmasid oleks võimalik ära hoida.

Missugused on rahvastiku tervisenäitajaid teie doktoritöö põhjal?

Kõige esimene järeldus on see, et just Eesti meeste tervise parandamisel on kõige olulisem enneaegsete surmade vältimine. Naistel enneaegne suremus nii suur probleem ei ole, kuid naiste pikema eluea puhul kerkivad esile vananemisest tingitud krooniliste haiguste mõjud.

Meil räägitakse palju suremusega seotud klassikaliste näitajate poolt esile tõstetavatest haigustest, nagu südame-veresoonkonna haigused, kasvajakasvaja ja vigastused. Samas ei räägita eriti palju sellest, et järjest rohkem on rahvastiku oodatava eluea pikenemisega seotud haigusi, nagu näiteks kroonilisi liigese- ja lihasehaigusi. Vananemisega seotud haigused muutuvad Eestis üha suuremaks tervisekaotuse allikaks.

Meil on sõnastatud eesmärk, et aastaks 2020 võiks Eesti rahvastiku keskmine eeldatav eluiga olla umbes 80 aastat. Kui kogu tervishoiusüsteem töötaks perfektselt ja inimesed järgiksid ravijuhiseid ideaalselt, siis oleks 2009. aastal kõigi välditavate surmade ärahoidmisel sellest

eesmärgist pool saavutatud, ehk üle kahe eluaasta. Meil on olemas võimalused rahvastiku tervise kiireks parandamiseks ning see on oluline sõnum poliitika kujundamisele.

Tervisepoliitika seisukohalt on tähtis ka see, et kui Eestis on välditav suremus suur sarnaselt üldise suremuse suhteliselt kõrge tasemega, siis välditava suremuse osakaal üldsusest on teiste OECD maadega võrreldav. See tähendab, et meie tervishoiusüsteem on suhteliselt tõhus, aga inimeste tervisekäitumuslik pool, nagu alkoholi liigtarvitamine, on üks suur valdkond, mis hoiab meid rahvastiku tervises maksimaalsete ideaalide saavutamisest tagasi. Ühe uuringu järgi oli 2006. aastal Eestis otseselt või kaudselt alkoholi liigtarvitamisega seostatav umbes 2000 surma. Samal ajal oli Eestis veidi üle 17 000 surma üldse kokku.

Seega töö alkoholi liigtarvitamise vähendamiseks peaks olema üks tervisepoliitika prioriteete. Samas on viimased aastad olnud väga positiivsed, alkoholi tarvitamine on vähenenud. Võimalikuks murekohaks, mida ka poliitikut ja teadlased on ajakirjanduses väljendanud, on see, et me täpselt ei tea, kui palju alkoholitarbimise langusest on pandav sekkumiste tugevnemise ja kui palju majandussurutise arvele. Kui majandus hakkab uuesti tõusma, siis me ei tea, mida teeb alkoholi tarvitamine. Kui see uuesti suureneb, siis võib-olla peame mingil hetkel tõdema, et rahvastiku tervis hakkab uuesti halvenema. Tulevikus, kui majandus uuesti kasvama hakkab,

Taavi Lai

Foto: erakogu

muutub alkoholipoliitika ja üldse tervisekäitumise tegevuste planeerimine taas olulisemaks.

Kas soovitate alkoholipoliitikas kasutada rohkem aktiivseid meetmeid ja piiranguid?

Nii alkoholi- kui ka tervisepoliitikas on üldiselt kaks külge. Esiteks sekkumised ja piirangud, millest inimestele meeldib palju rääkida. Teine pool, millest samuti meeldib palju rääkida, on teavitamine ja koolitus. Diskussioone vaadates tundub vahel, et on kindlad ühe või teise poole pooldajad, kuid tegelikult üks ei tööta ilma teiseta. On vaja raamistikku seadmist, aga inimesed peavad ka teadma, miks on vaja käituda tervisklikult ja mida nad saavad teha selleks, et oma tervist parandada. Mõlemad pooled peavad esindatud olema.

Miks on alkoholi liigtarvitamine Eestis ikkagi nii populaarne?

Mina seda ausalt öeldes väga põhjalikult uurinud ei ole. Puhtalt isiklik arvamus on see, et majanduse kiire kasvu ajal suurenesid tunduvalt võimalused alkoholi

osta. Konjunktuuriinstituudi uuringud on näidanud, et 2000ndate alguses olid viinaliitrid, mida sai ühe keskmise palga eest osta, suhteliselt tagasihoidlikud, eriti võrreldes näiteks 2007 aasta võimalustega. Kuna majandustõusu ajal palgad kasvasid kiiremini kui alkoholi hinnad, siis inimeste võimalus alkoholi osta ja tarvitada kasvas kiiresti.

Kui teadmispõhine on Eesti tervisepoliitika praegu?

Teadmispõhine tervisepoliitika on aasta-aastalt Eestis muutunud üha olulisemaks, progress on märkimisväärne, selles pole kahtlust. Rahvastiku tervise arengukavas on kõikide eesmärkide juures näitajad ja saab mõõta, milline on liikumine eesmärkide poole. Üha tugevam on ka suund tervisepoliitika arengu ja selle mõjude mõõtmisele. Otsuste võimalike mõjude analüüs muutub Eestis üha igapäevasemaks.

Sotsiaalministeeriumi ja Maailma Terviseorganisatsiooni koostöös valmis uuring Eesti tervisesüsteemi toimivuse kohta aastal 2009, kus on sees nii minu haiguskoormuse tulemused kui ka välditava suremuse numbrid. Mul on hea meel, et minu töö on andnud poliitika kujundajate kasutusse ühe lisavaate rahvastiku tervisele.

Minu käest on viimasel ajal mitmetel kordadel küsitud, et kas ja kuidas saaks neid meetodeid kasutada muude küsimuste uurimiseks. Ma näeksin suurima hea meelega, et nende meetodite kasutusvaldkond laieneb ja tervisepoliitika kujundamine sellest tuge saab. (U)

Ajaloodoktorant otsib luudest esivanemate

Foto: Martin Malve

kohta uut infot

ÜLIKOOLI PEAAHOONE JA VANA KEEMIAHOONE VAHELT PÜHA MAARJA KALMISTULT VÄLJA KAEVATUD 743 MATUST OOTAVAD NII PAREMAID HOIUTINGIMUSI KUI KA AEGA, MIL AJALOODOKTORANT MARTIN MALVE HAKKAKS NEID OMA LÕPUTÖÖ TARBEKS UURIMA.

Sigrid Söerunurk
sigrid.soerunurk@ut.ee

Möödunud suvel Maarja kalmistul keskajast ning peamiselt varasajast pärit inimeste luustike väljakaevamiste üks juht, esimese aasta doktorant Martin Malve on nende matuste käekäigu võtnud oma südameasjaks. Nende ja veel varasemate väljakaevamiste käigus Tartu ülikooli inimluude hoidlasse jõudnud skelettide põhjal loodab Malve aastate pärast

kaitsta doktoritöö, mis oleks esimene omataoline Tartu ülikoolis, kuna käsitleks osteoloogiat – teadust inimluudest, mida Tartu ülikoolis otseselt ei õpetatagi.

Juba Malve magistritöö oli uude lähenemisega, ühendades arheoloogia, osteoloogia ja paleopatoloogia. Kui Malve käest küsida, kelleks ta end erialalt peab, ei oskagi ta valida arheoloogi, osteoloogi, paleopatoloogi ametinimetuse vahel, kuna tegeleb nende kõigiga.

Huvi osteoloogia, täpsemalt

paleopatoloogia ehk õpetuse vastu mineviku inimpopulatsioonides põetud haigustest tekkis Malvel 2007. aastal, mil Tartus tegi kiirkursuse Vilniuse ülikooli antropoloogiaprofessor Riman-tas Jankauskas, kes on inimluid uurinud üle 20 aasta. Muu hulgas aitas ta eestlasi oma erialaste teadmistega, kui osales Konstantin Pätsi maiste jäänuste kindlaks tegemisel.

Osteoloogia-pisikust nakatunult asus Malve end ise täien-dama. «Esimene asi on kõvasti

bioloogiat ja anatoomiat õppida, just anatoomia peab olema hästi selge,» räägib ta ja lisab, et olles tudeerinud viis aastat vaid arheoloogiat, oli bioloogia õppimine esialgu päris keeruline. Ka meditsiinilisi teadmisi on aga paleopatoloogil või osteoloogil lisaks arheoloogilistele kindlasti vaja.

Magistrantuuris täiendas noormees end Leedus professor Jankauskase juures. Poole aasta jooksul puhastas ja määras ta koos Jankauskasega üle 2000 skeleti. «Juba puhastamise käigus õpib tohutult palju, hakkad nägema luu detaile.» Professor Jankauskas õpetas Malvele, kuidas tunda ära, kas tegu on vasaku või parema kehapoollega, määrata sugu, vanust, pikkust, haigusi, eluviise jms.

Kui leedukad on inimluid uurinud vähemalt pool sajandit ning skandinaavlased veel märgatavalt kauemgi, siis Eestis on paleopatoloogilisi uurimusi (ehk analüüse meie esivanemate tervisest luude põhjal) tehtud väga vähe. Ka kirjalikud allikad ei anna sadu aastaid tagasi elanud inimeste tervisest head ülevaadet.

Malve hinnangul peitub inimluude uurimises seetõttu tohutu infopotentsiaal, sest peale haiguste saab aimu ka muistsete inimeste eluviisidest. Näiteks liigeste kulumise põhjal saab peale vanuse teada, kui rasket tööd nad tegid. Paleopatoloogia uurib küll haigusi ja traumasid, mis on jätnud skeletile jälje, ent selliseid haigusi pole paleopatoloogi õnnetuseks kuigi palju. Enamasti on nendeks süüfilis, tuberkuloos,

Osa Püha Maarja kalmistult välja laevatud 743 matusest on Lossi tn õppehoone inimluude hoidlas praegu kilekottides. Kui valmib vana keemiahoone remont, saab hoidla ümber kolida palju suuremale pinnale keemiahoone keldrikorrusel. Fotol ka luude uurija Martin Malve.

Foto: Andres Tennus

lepra ja reumaatiline artriit.

Kuna paleopatoloogiaga ei ole Eestis intensiivselt tegeletud, on Malve sõnul hoidlates hulgaliselt veel läbitöötamata materjali ja seega ka peidus informatsiooni.

Oma doktoritöö jaoks kavatseb Malve peale Maarja kalmistu matuste kasutada ka 2008. aastal Tartu toomkiriku ja Püha Jakobi kalmistult eelmisel aastal välja kaevatud skelette. «Mind huvi-

tavad just keskaegsed kalmistud Tartus,» ütleb ta ja täpsustab, et keskajal ning linnastumisega kaasnes rohkem luudele jälgi jätvaid haiguspuhanguid. Doktoritöös kasutab Malve ligikaudu 2000 luustikku, ent näiteks enamikku 1980. aastate alguses Jaani kiriku juurest üles kaevatud matuseid ta ilmselt kasutada ei saa.

«Sest varasemal ajal on skelet-

te halvasti dokumenteeritud,» põhjendab ta. Luid uurib Malve peamiselt vaatlusega, aga kasutab ka röntgenit luude sisestruktuuri analüüsimiseks. Meetodeid oleks veelgi – näiteks saaks isotoopanalüüsiga rohkem infot toitumise kohta, aga selliseid võimalusi Tartu ülikoolis praegu ei ole.

Kõige põnevamaks leiuks peab noormees kogu möödunudusvist Püha Maarja kalmistu väljakaevamistööid. Päästekaevamised toimusid üle poole aasta, kus Malve viibis pidevalt juures ning juhendas, kuidas õigesti kaevata ning milliseid andmeid tuleb kohapeal määrata. Näiteks kultuurikihi ja hauapanuste järgi saab määrata matuse ajajärku. «Ma julgeks väita, et nii korralikult, kui eelmisel suvel Maarja kalmistul, pole meil seni veel linnakalmis-

tuid kaevatud.» Nõnda õnnestus hoolikal väljakaevamisel leida nurisünnitus – lapse järgi, kes ei olnud veel täismõõtmetesse arenenud.

Tavaliselt ei ole arheoloogid inimese anatoomiat õppinud, mistõttu võib väljakaevamistel juhtuda selliseid asju nagu Malve paari aasta tagusest kaevamiste aruandest tühe väljakaevatud matuse fotol nägi, kus imiku skeletile oli juurde pandud täiskasvanud inimese luu. Ju arvas arheoloog, et see võiks kuuluda imiku skeleti juurde.

Nii peab noor osteoloog, paleopatoloog ja arheoloog ka enda kohuseks käia väljakaevamiste juures abiks nii oma arheoloogiliste kui ka meditsiiniliste teadmistega. Iseõppijana on Malve peamiselt raamatute ja

enda kaevamiskogemuste põhjal paika pannud, milline peaks olema luustike väljakaevamise protseduur ka osteoloogilisest vaatevinklist.

Kuna Malvel Tartus doktoritöö inimluude osas hetkel juhendajat pole, siis saab ta nõu ja abi professor Jankauskaselt. «Ilmselt pean pöörduma kellegi poole Rootsis või Taanis, et mul on 2000 skeletti ja pärima, kes tahaks mind juhendada.»

Praegu loevad Malve ja zooarheoloog Eve Rannamäe arheoloogiaüliõpilaste sissejuhatust osteoloogiasse. Malve loodab sellega jätkata ka tulevikus.

Selleks on ta asunud ülikooli inimluude kogu põhjal koostama enda kollektiooni harukordsematest haiguste ja traumade näidetest. (T)

Valter Lang,

arheoloogiaprofessor, filosoofiateaduskonna dekaan

Kuna arheoloogilistel väljakaevamistel tuleb tavaliselt luid välja, ja tihti väga suurel hulgal, on osteoloogia arheoloogia jaoks väga oluline. Inimluude põhjal on võimalik muistset inimest palju lähemalt tundma õppida, kui pelgalt asjade põhjal, mida ta tarvitas.

Arheoloogiale sobilikku osteoloogiat Tartu ülikoolis ühegi õppekava põhjal otseselt õppida ei saa. Kuna Eestile vajalike spetsialistide arv ei saa olla kuigi suur, siis poleks omaette õppekava ka

tasuv. Aga mõned sellise spetsiaalsusega uurijad on meile siiski hädavajalikud, ilma selleta jääks suur osa väljakaevamistel hangitavast informatsioonist kasutamata ja teaduskäibesse toomata. Nii ongi valida kaks teed: arheoloogiaüliõpilane omandab lisaerialana luuteaduse alused kas arstiteaduskonnas või LOTES. Või vastupidi: mõni nende tudengitest omandab lisaks arheoloogia alused. Hiljem saab ennast täiendada juba mõne vanema ja tunnustatud kolleegi juures kas kodu- või välismaal.

Eestis on luu-uurijad viimase rohkem kui poole sajandi jooksul töötanud ajaloo instituudis (praegu Tallinna ülikoolis).

Kuna vajadus luu-uurijate

järele oli ka Tartus suur, võeti mõni aastat tagasi kurss oma spetsialistide väljakoolitamisele. Martin Malve inimluude ja Eve Rannamäe loomaluude uurijana on jõudnud doktorantuuri ning veel üks füüsiline antropoloog, Ülle Aguraiuja, on sel kevadel kaitsmas magistritööd. Kõik nad on esialgu õppinud arheoloogiat, kuid õppinud lisaks luuteadust nii Tartu ülikoolis kui ka mujal maailmas.

Lähiaastate peamine ülesanne osteoloogias on nende noorte inimeste põhjalik väljaõpe ning kindlustamine töökohatadega. Kui see õnnestub, on meie vajadus luuteadlaste järele mõneks ajaks rahuldatud.

Küsimusele, miks tema värskest ilmunud raamatu kaaned on punased, mitte näiteks keskerakondlikult rohelised või taasisesivsuumist meenutavalt sinimustvalged, on Tuuli Kochil vastus kohe varrukast võtta: «Kui Edgar Savisaar oleks üldse mingi värv, siis kindlasti punanel!»

TUULI KOCH — TEOORIA JA PRAKTIKA ÜHESKOOS

EDGAR SAVISAARE RAHASKANDAALI PALJASTUSTE EEST TÄNAVU UURIVA AJAKIRJANDUSE AUHINNA EHK BONNIERI PREMIA PÄLVINUD TUULI KOCHILT (32) NÕUDIS ÜLIKOOLI LÕPETAMINE TÖÖ KÕRVALT LIGI KÜMME AASTAT.

Kristjan Pihl

ajakiri@ut.ee

«**H**oian hinge kinni, et ühtegi skandaali enam sulle ei kukuks!» Tuuli elus pole varem olnud nii toimekaid aegu kui viimane poolaasta. Vahest ehk kannatab see võrdlust vaid ülikooliajaga, kui ta töötas õpingute kõrvalt reporterina üleriigilises päevalehes.

Esmalt, mullu oktoobris, tuli pakkumine kirjutada raamat ühest säravamast ja samas vastuolulisemast persoonist Eesti poliitikas, milleks kulus mitukümmend intervjuud ja kaugelt rohkem kui 15 magamata ööd. Täna on «Edgar Savisaar – tujukas mängur» raamatumüügi edetabeli tipus.

Aasta lõpus jõudsid Tuulini vihjed, mille avaldamine jahmatas kogu üldsust – «kolme kõrge mehe» käes olevat paber, millel kirjas Savisaare Venemaalt rahaküsimise üksikasjad. Kuigi vanameister lükkas kõik süüdistused demagoogiavormis tagasi, tähendas see sisuliselt tema peaministriks saamise unelma lõppu. Ja siis veel see Andrus dopinguskandaal...

Nagu arvata võis, ajasid need paljastused Eesti avalikkuse ärevile ning meelestasid kohati ka Tuuli (ja teiste ajakirjanike) vastu. Nii nende kahe teema käsitlemise tõttu ajalehes kui ka vastilmunud raamatu pärast

on Tuulit süüdistatud ebaetiilisuses, laimu, klatši ja faktiviigade publitseerimises ja vaenu õhutamises.

Tuuli ise suhtub kriitikasse rahulikult, öeldes et see teeb eelkõige kahju laimajatele endale, mitte talle. «Ja mis skandaalidega seostamisse puutub, siis see on mu palganumbrisse sisse kirjutatud ja tööandaja poolt loodetud,» lausub ta humoorikalt.

LIIGA PALJU SILMAPAARE

Kõigele vaatamata saabub Tuuli intervjuule särava, muretu ja rõõmsatujulisena – just nagu õielt õiele sumisev mesilane tema suvetoonides šifoonpluusil – ning alustab ehtreporterlikult ise küsimist: «Oled sa jõudnud juba raamatut lugeda? Mis arvad?»

Kohtumispaiga on samuti valinud Tuuli. See on pealinna ühe kõrghotelli esimese korruse grillibaar, kus selle päikeselise tööpäeva pärastlõunal einestavad mitmed tuntud ärimed ja poliitikud. Arvestades, et kõrvaltänaval asub tema tööandja, Postimehe toimetus, pole ta siin oma ameti tõttu kaugeltki mitte esimest korda. Kuid Savisaare kaliibriga tegelastega tema sõnul siin ei vestelda.

«Liiga avalik, liiga palju silmapaare,» toob ta põhjenduseks. Kui klišeeliku arusaama järgi toimuvad hämarate eesmärkidega ärilõunad magalarajooni keldrikorruste šaslökibaarides, siis Savisaar eelistab kohtuda oma

kabinetis või mere ääres.

Ka Tuuli on kord Eesti Päevalehe aegu saanud kutse pealinna meeri avarasse kabinetti. Oma raamatus tõdeb naine, et see oleks võinud olla ka tema viimane tööpäev ajakirjanikuna.

Tagantjärele on raske öelda, oli see noorele naisele omane uljaspäisus või erakonna juhi karisma, kuid pooletunnise vestluse lõpuks sai Savisaar ta nõusse – Tuulist pidi saama Tallinna meediajuht. Tagasi toimetusse jõudnuna teatas ta peatoimetaja Priit Hõbemäele enesekindlalt oma lahkumisest. Tänu taevale, ütleb Tuuli nüüd, suutis ülemus talle küllaltki kiiresti mõistuse pähe tagasi panna.

Pärast seda on talle kui väljapaistvale avaliku elu tegelasele tehtud rohkelt pakkumisi, millele on olnud tihti esmapilgul isegi raske ära öelda, muuseas ka näiteks enamike Eesti erakondade poolt.

REPORTERIS ON NÄITLEJAT

Ajakirjanikutöös tuleb Tuulile kasuks võime inimestega kiirelt sooje suhteid luua. Tal pole probleem vestluspartnerit esmakohetumisel armsa sõbrana kõnetada ega võõrastega oma isiklikke teemasid arutada. Isegi kui tegu on kahepalgelisel poliitikamaastikul ellujäämiseks hädavajaliku näitlejaandega, mõjub see Tuuli puhul siiralt.

Hea õnne korral olekski 1996. aastal Võru Kreutzwaldi gümnaasiumi lõpetanud blondist kaunita-

rist saanud hoopis näitleja, kui ta lavakateedri sisseastumiskatsetel kogu oma sisemise sarmi mängu pani – ent tulutult. Neiu mõtles küll juba siis ajakirjandusele, kuid selleks aastaks olid katsed Tartus lõppenud.

Et aasta päriselt raisku ei läheks, õppis ta vahepeal Tallinnas Jaan Tõnissoni instituudis inglise keelt ja kirjandust ning astus siis kevadel ajakirjanduse osakonda. Tuuli põhjendab, et näitleja- ja reporteriamet on väga sarnased, mõlemad nõuavad esinemiskust, rollitaju ja uudishimu.

Tollal oli ajakirjandus noorte seas populaarne, aga sõel võrreldes praegusega küllaltki tihe, mistõttu pääsesid Juhan Peegli osakonda žurnalistideks vaid parimatest parimad.

1997. aasta sissesajate seas on nii praeguseid tuntud ajakirjanikke kui ka suhtekorraldajaid. Näiteks ETV meelelahutussaadete toimetuse juht Mart Normet, vabakutseline ajakirjanik ja luuletaja Margit Adorf, Digi peatoimetaja Henrik Roonemaa, majandusministeeriumi nõunik Rasmus Ruuda, SA Tallinn 2011 kommunikatsioonispetsialist Andri Maimets ja suhtekorraldusfirma Hills & Knowlton konsultant Inge Rumessen. 14

**ISEGI KUI TEGU ON
KAHEPALGELISEL
POLIITIKAMAASTIKUL
ELLUJÄÄMISEKS
HÄDAVAJALIKU
NÄITLEJAANDEGA, MÕJUB
SEE TUULI PUHUL SIIRALT.**

õnnelikust viimasena pääses sisse Tuuli Koch.

«Meil oli väga andekas kursus, palju silmapaistvaid üliõpilasi,» ütleb Tuuli, kes mitmete selleaegsete õppejõudude sõnul oli oma kursuse keskmik – sai küll kõigega hakkama, aga loengute ajal sõna võtma ei kippunud.

Kahtlemata polnud ta ka mingisugune oivik – kui oli tarvis lõbutseda, siis sai seda tehtud täie raha eest. Esimeste õppetootuste eest Tartust Otepäele ja Viljandisse pidudele sõitmisil humoorikalt meenutades ütleb Tuuli, et neil oli üldiselt väga ühtehoidev kursus – paljudega suhtleb siiani.

TÖÖ KAHEL RINDEL

Tuuli leiab, et ajakirjandustudengitele on akadeemilised teadmised hädavajalikud vaid lühikest aega, karjääri alguses. Ajakirjanikutöö sarnaneb selles mõttes käsitöölise omaga, et olulisemad on praktilised oskused, suhted ja kogemus. «Koolipingis omandatu ja igapäevane reporteritöö erinevad nagu öö ja päev, head teadmised lisavad aga kahtlemata meeled kindlust.»

Hoopis olulisem on ülikooliajal loodav suhtevõrgustik, rõhutab ta.

Noore neiu kohta eriliselt head suhtlusoskust ja ärksat mõtlemist märkas Tuulis ka praegune Eesti Rahvusringhäälingu juhatuse liige Hanno Tomberg, kes 2000. aastal käis instituudi grillipeol Eesti Päevalehe peatoimetajana. Kuigi tol korral konkreetset vajadust noorte töölevõtmiseks polnud, jäi särasilmne Tuuli kohe silma.

«Jõime veini ja jutustasime terve öhtu,» meenutab Tomberg kümnekonna aasta tagust pidu. «Tuuli paistis kohe silma oma teadmistega päevapoliitikast, oli elav suhtleja – vanusest hoolimata oli temaga huvitav rääkida.» Järgmisel päeval kutsus Tomberg neiu Tallinnasse tööle.

Tomberg nendib, et kui veel paar aastat enne seda Äripäevas töötades andis ta paljulubavatele tudengitele valida kooli ja töö vahel, siis praegu peab ta seda kahetsusväärseks veaks – haridus ennekõike!

Sügisest jätkas Tuuli kahel rindel, mille vahe ligemale 190 kilomeetrit. Sageli tuli varahommikuse loengu eelõhtul Tartusse tulla, et siis täpselt kell kaheksa loengupingis olla. Pärast loengut kihutas tagasi Tallinna ja oli ennelõunaks toimetuse koosolekul.

Tagantjärele ei taha Tuuli terve kümnendi kestnud kooliteele isegi mitte mõelda, sest päevatöö kõrvalt eksamite ja lõputöö tegemine mõjus sedavõrd rusuvalt. Ometi ei mõelnud ta enda sõnul kordagi tõsisemalt käegalöömise peale, kuna oli emale lubanud, et varem või hiljem ta kooli siiski lõpetab.

Mida siinkirjutaja Tuulile tema raamatu kohta vastas? – Raamatus on liiga vähe Tuuli Kochi ennast, naist keda enamik eestlasi seostab nüüd Edgar Savisaare skandaaliga, ja kelle paljastused, sealhulgas ka müüdid ja klatš, on pannud sisuliselt punkti tema pikale ja edukale karjäärile. See on tulemus, mille eest väärinuks Tuuli Edgari eluloo (raamatu) s kahtlemata eraldi peatükki. Ⓣ

INDONEESIA PINGESTATUD PLURALISM

Terje Toomistu

TÜ kommunikatsioonijuhtimise ja
etnoloogia magistrant

Indoneesia valitsus on aastatega välja töötanud suurepärase üleilmse suhtekorraldusplaani. Võimaldades igal aastal sadadele välisnoortele pisukest stipendiumi ja peamiselt keeleõpingutepõhist õpet mõne ülikooli juures, viiakse hea sõna mööda Kagu-Aasia vulkaanideahelikku kulgevast Indoneesiast laia maailma, mis tõenäoliselt tuleb kord rahana ringiga tagasi.

Foto: erakogu

Darmasiswa programmi kaudu lendas eelmisel sügisel Indoneesiasse üle kümne Eesti noore ja nii sai mõneks ajaks minu kodulinnaks Indoneesia haridus- ja kultuuripealinn Yogyakarta.

RIKKALIK ERI AJASTUTE VAIMSUS

Pigem ütlen, et elasin Jaava saarel kui Indoneesias, kuna viimane on tohtu suur ja seega raskesti hõlmata.

Mööda ekvaatorit umbes 5000 kilomeetri raadiuses kulgeva arhipelaagi moodustab üle 17 000 saare, mille 230 miljonit elanikku jagunevad 300 etnilisse rühma ning räägivad umbes 200 keeles. Seega võiks Indoneesias rännata aastaid ja siin avanev tööpõld tundub minusugusele etnoloogiat ja kommunikatsiooni õppivale tudengile otsatu.

Indoneesia metafüüsilisest maailmast võib leida eri ajastutest pärinevaid kihte. Animistlike uskumuste ja praktikaga segunesid hinduism ja budism ning umbes 11. sajandil jõudis siia islam. Tänapäeval on Indoneesia populatsioonilt maailma suurim islamimaa.

Samas tundub ka, et Allah pole oma käe järgi sättinud sugugi iga eluvaldkonda. Paljud kohalikud nimetavad end ID-moslemiks – moslemiks ainult passi järgi. Elu maal, mille rahvuslikuks loosungiks «Unity in diversity», on märksa variatiivsem. Eri uskumused ja praktikad käivad käsikäes, külg külje kõrval teineteist segunemiste või vastandumiste kaudu rikastades.

Jaava saare pulmas riietub

pruut mitmeid kordi ümber vastavalt kas moslemi-, jaava või spetsiifilisema kodukan-dikultuuri tseremooniateks. Yogyakarta moslemist sultan määrab spirituaalsed valvurid nii ümberkaudsele vulkaanile kui ka tormisele rannale. Linna külje all asub maailma suurim budistlik tempel Borobudur ja sadu imelisi hinduistlikke pühapaiku.

Minu Sanata Dharma ülikool oli hoopis katoliku kallakuga, kuhu kandideerisin tunnustatud kultuuri- ja religiooniuuringute suuna pärast.

Alles kohapeal selgus, et ametlikult hõlmab minu programm ainult keeleõpet ja peaaegu kõik ülikoolis loetavad kursused on indoneesia keeles.

Vähestes ingliskeelsetes seminarides olin ainus inimene läänest. Seetõttu pöördus õppejõud iga käsitletava teema puhul eraldi minu poole: «Aga kuidas on sellega lood teil seal Eestis?»

Minu eksootiline päritolu erutas teisigi. Juba teisel kohtumisel tervitas üks doktorandist vanapapa mind sulaselges eesti keeles: «Tere!» Järgmine kord tõmbas see suurte prillide ja moslemimütsikesega onu kotist välja pataka pabereid «Eesti keel algajale» ning palus mul demonstreerida nõnda keerulisi vokaale nagu ä, ö, ü, ja õ.

Kuigi Yogyakarta noored räägivad üldjuhul ka võõrkeeli, siis Indoneesia argipäev nõuab indoneesia keelt ning vahel ei piisa sellestki. Etnoloogiatudengile on aga kohaliku keele tundmine primaarne. See on nagu mee-

dium, mille kaudu pääseda ligi asjade tegelikule sisule.

Niisiis rändasin eksootilisel keeleõpperadadel minagi, tuupides sõnu, mis minu meelest algasid kõik ühtemoodi tähekombinatsiooniga men- ja lõppesid -ang.

Õnneks pole Indoneesia keel grammatiliselt ülemäära keeruline – siingi kehtib reegel «no sex no future» ning hääldus vastab ladina tähestikus kirja-pildile.

Küll aga muudab keele omandamise keeruliseks tohtu lokaalne variatiivsus, rohke släng ja kihistatus.

Näiteks pole siin ainult sina-teie viisakusepõhist eristust, vaid ka mina ja «mina». Ning eriti aupaklik kõnepruuk lubab rääkida vaid kolmandas pöördes, nagu «Kas misses on õnnelik minna džunglisse?», millele tuleb vastata «Jaa, misses on õnnelik.»

MAAVÄRINAD JA VULKAANIPURSKED

Kuigi troopiline kliima tundub põhjamaa inimesele tavaliselt unistusena, osutus see minu jaoks tudeerimise aja rängimaks katsumuseks. Kas oli liiga palav või masendavalt niiske – mõlemad näisid halvavat mõtlemisvõime ning justkui suunasid mugavalt päeva õhtusse laskma, mis näib olevat ka muretute indoneeslaste tavapäraseks eluviisiks.

Selle vältimiseks on kõik ülikooli ruumid varustatud kliimaseadmetega, koguni sedavõrd, et raamatukogus üle paari tunni istuda ei kannatanud – oli liiga külm. Aga inimene harjub kõige-ga, nagu tuli harjuda ka mööda

elamist vuravate sipelgatega, kõõgis patseerivate rottide, vannitoas hiilivate skorpionite ning teiste põnevate koduloomadega, kellest kihas meie elumaja, mida hellitavalt nimetasime hipilossiks.

Harjuma pidi ka vahel ette tulevate maaväinade ja vulkaanipursetega, mis võivad halastamatult segi paisata kogu elukorralduse, halvimal juhul kogu elu. Yogyakarta koduvulkaan Merapi sügisene tragöödia jättis tuhanded perekonnad kodutuks, sundis inimesi põgenema turvalisemasse piirkonda, sulges nädalateks koole ning raputas korralikult piirkonna majandust ja rahva teadvust.

Minu voodi oli taevast alla sadanud tuhast hall, kui põgenesin puhtama õhu kätte Balile. Võtsin teadmiseks, et naastes võib mu kodu alles olla, aga võib ka mitte.

Pärast vulkaanipurset levis mitmesuguseid versioone selle kohta, miks loodusjõud «tegelikult» inimkonda säärasel moel nuhtlevad. Nende seast kurioossem näitas näpuga Yogyakarta LGBT-inimeste (geid, lesbid, bining transseksuaalid) peale.

TRANSEKSUAALIDE KORAANIKOOL

Yogyakarta on üks vabameelsemaid kante Indoneesias. Arvestades islami range kontekstiga, on siinsetel seksuaal- ja soovähemustel natukenegi hingamisruumi. Muu hulgas asub siin terves maailmas ainulaadne nähtus – transseksuaalide oma koraanikool.

Kui legendaarne *waria ibu* Mariani 2008. aastal oma juuksurisalongi tagatoa palvesaaliks ümber

kujundas, oli see tema jaoks loomulik asjade kulg. Ka *waria*, see on kohalik nimetus *male-to-female* transseksuaalide kohta, on inimene ning tal on õigus teenida jumalat nagu kõikidel teistelgi.

Samal ajal sildistavad religioossed ringkonnad *waria*'d patusteks, sest islamis tunnistatakse ainult kahte sugu. Sündinud mehena, on *ibu* Mariani tundnud end naisena juba väiksest peale. Sugu on ju midagi seesmist, ütleb ta. Mariani lapsendas endale vahva tütre, kelle bioloogiline ema oleks ta muidu hüljanud, ja ta on võtnud missiooniks õpetada ümbruskonna *waria*'d koraani lugema, sest on ju usuline vabadus üks fundamentaalsetest inimõigustest.

Eeskujuliku naisterahvana kannab *ibu* Mariani avalikes kohtades pearätti ning palvusrituaalideks riietub naiste kombel valgesse rüüsse. Mõni teine *waria* peab siiski vajalikuks astuda jumala palge ette mehena. Nii jagunesid *waria*'d palvetades kaheks – kes naiselikult valges, kes mehelikult mustas. Ka aasta kollektiivsel suurpalvusel pärast paastukuud on sultanipalee ääres väljakul oma koha naiste ja meeste piiril leidnud *waria*'de kogukond.

Sel õhtul, kui mina külastasin *waria*'de koraanikooli, mälestasid nad oma sõbrannat, kellel oli surmav viirus ja kes seitsme päeva eest lahkus nende seast. Tööalane diskrimineerimine, prostitutsioon ja sellega sageli kaasnev HIV/AIDSi probleem on *waria*-maailma tumedaks pooleks. Ja ometi võib öelda, et sooülesed formatsioonid on osa Indonee-

sia pluralismist. Indoneesias on kultuure, kus transseksuaalidel on traditsiooniliselt hoopis eriline pühalik staatus, kuivõrd nad on ühendanud endas mõlema soo tunnused.

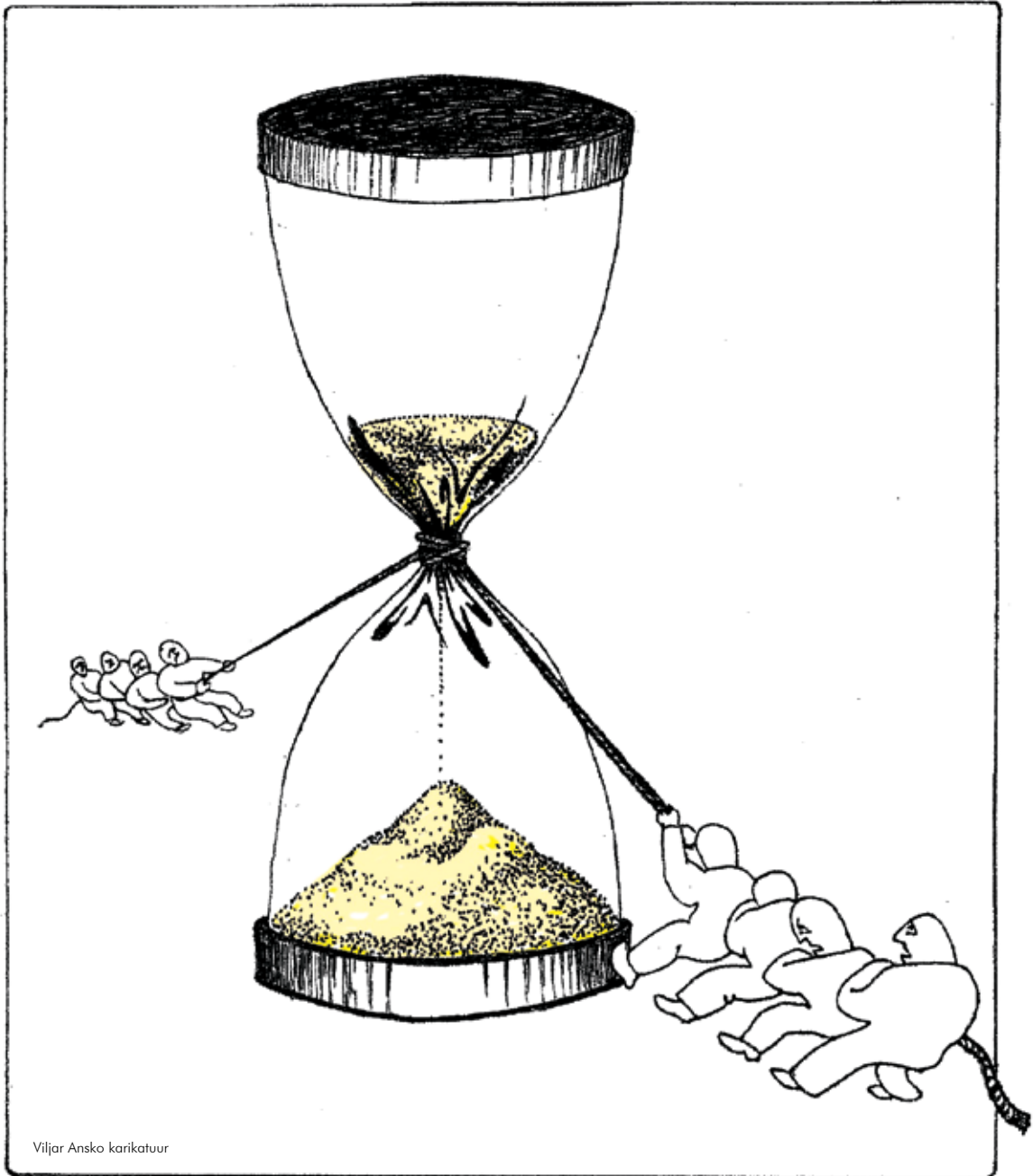
Täna on aga *waria*'de koosviibimised või seminarid sageli radikaalsete islamistide rünnakute objektideks.

Kui kuidagi püüda kirjeldada tänapäeva Indoneesias toimuvaid protsesse, siis nimetaksin seda pulbitsevaks pingeväljaks, mida saadab kiire ja pidev muutumine, kus pörkuvad traditsiooniline ja modernne, argielutasandi lepitus ja avalikud sotsiaalsed konstruktsioonid, sensuaalne hing ja kohati vägivallani kanduv propaganda. (T)

Terje Toomistu ja kunstnik Kiwa Indoneesia transseksuaalsuse problemaatikat lahkavat dokumentaalfilmi «WARIAZONE» saab 26. juunini näha Tallinna kunstihoones näitusel «Sõnastamata lood». Vaata ka Terje Toomistu ja Berit Renseri blogi: avantyristid.blogspot.com/

KUIGI TROOPILINE
KLIIMA TUNDUB
PÕHJAMAA INIMESELE
TAVALISELT UNISTUSENA,
OSUTUS SEE MINU
JAKS TUDEERIMISE
AJA RÄNGIMAKS
KATSUMUSEKS. KAS
OLI LIIGA PALAV
VÕI MASENDAVALT
NIISKE – MÕLEMAD
NÄISID HALVAVAT
MÕTLEMISVÕIME.

Naljategemine kuue samba vahel

Viljar Ansko karikatuur

V73

Varje Sootak

varje.sootak@ut.ee

Kas see oli vaid tudengihuumor, kui tudeng palus nõukaajal kartulid Olev, Sulev ja Ando ristida sini-, halli- ja mustaplekiliseks ning ootas sööklasse tibukollaseid kartuleid?

Ümberristimise ettepaneku võis Eesti NSV ATK-le (agrotööstuskompleksile) teha vaid aprillialjana. Või kui ehitusmaleva komandöriilt küsiti, mil viisil kavatseb EÜE viina vastu võidelda, vastanud komandör, et õllega, võiks see olla ka tudengihuumori malevahuumori alaliik. Kas ainult? Ühiskonna ärksaim kiht – üliõpilaskond nägi teda pitsitavate raamide ja nähtuste taga põhjusi ning äsas vahel valusalt, saades ka ise haavu.

TERAVNURKADENI

Need, kes tajusid ühiskonna ebakõlasid sügavamalt ja kellele oli antud huumorisoone ning joonistamisoskus, püüdsid ülikooliajal end väljendada teravmeelsetes naljades või karikatuurides. Enamasti alustati päevakajalistest nüketest, nagu näiteks maailmaski tuntud animaator, 1960ndatel Tartu ülikoolis bioloogia õppinud Priit Pärn Leningradi mnt intri elektripliidi kohal käsi soojendavast näärivanast. Või karikaturisti pilguga Kääriku seminarlaagris käsikäes seisvast ametiühingust ja komsomolist ning Mikust ja Mannist. Ülikooli-lehes jõudis ta avaldada kümme-kond pilti, 1967 pälvis ta Edasi karikatuurivõistlusel I preemia.

Ülikooli lõpetamise ajaks oli Priit Pärn avaldanud viies väljaandes paarsada karikatuuri, ka seni vaikitud kuritegevusest, enesetappudest jmt. Mitmes joonistuses aimub ka 1987 ajalehe Sirp ja Vasar toimetajale noomituse toonud, poliitiliselt ekslikuks tunnistatud karikatuuri «Sitta kah» eelmäng, kus hang Eestimaad laotab.

Kui Pärn 1970 ülikooli lõpetas, oli tema asemele astumas füüsikatudeng Toomas Kall, keda teatakse populaarsete sarjade «M-klubi», «Pehmed ja karvased» jpt stsenaaristi ning Eesti ühe esihumoristina. Ühes intervjuus on ta öelnud, et tollal oli tema põlvkonnale oluline võimalus teha absurdi ja puhast nalja. «See oli väljapääs neile noortele, kes ei tahtnud käsi kroonupropagandaga määrada.»

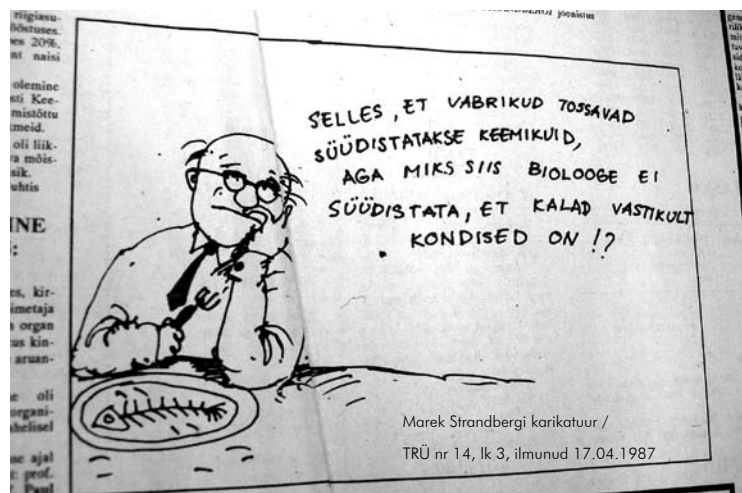
Ülikoolis joonistasid end tuntuks ka sõpruskonna NAKS liikmed: psühholoogiat õppinud (hiljem ka arstiteaduskonna lõpetanud) Viljar Ansko ja Raul Kilgas, füüsikat tudeerinud Heiki Raudla ja Andres Ader (Zassa) jt. Ülikoolis on nad jõudnud aas-

tate jooksul üles riputada seitse karikatuurinäitust, taotledes iga kord uudsust nii vormis kui ka sisus. Näiteks esimesel näitusel «Kullatud raamides» 1972 olid pilapildid ülikooli raamatukogust ja kunstmuuseumist laenatud uhketes kuldraamides. Mõned karikatuurid olid paigutatud kempsupoti kaanele ja prill-lauast raami.

Teemad ulatusid sotsiaalsetest probleemidest poliitilis-filosoofilise terava sisu, musta huumori ja absurdinaljani. Mõnedki pildid kõrvaldati näitustelt või tuli ümber joonistada. Näiteks neljalt näituseelt võeti maha Ansko «Mees loosungiga».

Nakslased teevad Eesti huumorimaailmas praegugi ilma, avaldavad ennast ja teisi. Jaanuaris võis TÜ raamatukogus näha Andres Aderi joonistatud suure kahuse soenguga seksika Aliciga koomikseid.

NAKSi seltskonnas näitas oma pilte ka praegune Maalehe ajakirjanik, ajakirjandustudeng Silja Kudisiim (Lättemäe), kellest kujunes Ansko sõnul üks arvestata-

Marek Strandbergi karikatuur /

TRÜ nr 14, lk 3, ilmunud 17.04.1987

vamaid karikatuuriteoreetikuid ja -kriitikuid. Karikaturistitee kohta 1970ndate algul ülikooli kunstkabineti ütlus Lättemäe, et suure sisendusvõimega isiksus, kabineti juhataja Kaljo Põllu oskas igas kunstihuvilises tuua välja tema parimad jooned. Lättemäe lihvis kabineti eri tehnikaid ja õppis joonega sujuvamalt mängima.

Nähes Edasi Herilase karika- tuure, arvas ta, et võib-olla oskab hoopis paremini joonistada. «Vähe oluline polnud ka see, et karikatuuride eest maksti väikest honorari ja see raha oli vaesele tudengile küllalt suur stiimul.» Ülikoolilehes on ta samuti avaldanud joonistusi ning mõtiskle- nud karikatuuri olemuse üle.

ANEKDOODIHUVI

Kui huumorit ja karikatuuri pole antud igähele mõista, siis anekdoodid lõbustavad enamiku. Eesti anekdootide valimiku aastatest 1960–1990 «Naeruga eilsest» kokku pannud Tallinna ülikooli eesti keele professor Jüri Viikberg alustas nende üleskirju- tamist TRÜ eesti filoloogina, kui oli saanud aimu folkloristikast ja kogumistööst. Teda hämmastas, et selline rikkalik suuline rahva- luulematerjal jääbki tuginema üksnes mälule.

Viikberg märgib eessõnas, et esiti kirjutas ta anekdootide märk- sõnadena suitsupakile, hiljem tuldi neid ka ise pakkuma. Eriti tulusad kogumise aastad olnud Pälsoni (Pepleri) ühiselamus kar- tuleid praadides või seltskonnas veiniklaasi taga istudes. Kuna tol- tal ei saanud liiga ettevaatamatu olla, viis ta anekdootide varamu

1976 kirjandusmuuseumisse. Hiljem pälvis ta kogumistöö eest I preemia ja Hurda 150. sünniaas- tapäeva medali.

Anekdoote kogus ülikooliajal enda tarbeks ka ajakirjandustu- deng Valdo Jahilo. «Aga siis sai neid juba nii palju, et tuli teemade järgi kataloogida ja süstematisee- rida ning tekkis mõte ise nalju pakkuma hakata.» Ta avaldas neid ülikoolilehe rubriikides «Pasunast puhutud», «Soga- suu», «Lõuapoolik» jt ning hil- jem ka raamatutena. «Eks edevus näha oma nime lehes kannustas ka takka,» lisab Jahilo.

Peagi tekkisid ka esimesed naljaideed ning Jahilo hakkas kirjutama sketše ETV sarjadele «Rutikud» ja «Kahe sõbra lood». Seejärel tahtis ta karika- tuuridega proovida. «Ideid oli, aga, kuramus, joonistamisega ei tulnud toime. Panin teadetetahv- lile kuulutuse, et otsin joonistajat, hakkaks kahekesi tegema: minu

ideed ja teise vormistus. Honorari oleksime pooleks teinud. Ühe hea semu leidsin, kuid ta oli ise nii andekas, et joonistas ka minu toetuseta. Mõni avaldati isegi Pikris.»

Valdo Jahilo pälvis ka Edasi Herilase noorte naljavõistlusel auhinnalise koha koos rahalise preemiaga. «Siis tekkiski idee, et võiks humoristina leiba teenida. Hiljem sai seda vagu edasi kütud koos ajakirjandustudengite Erkki Kõlu, Jüri Pino, Andrus Kivirä- higa. Kõluga sai meist tandem aastateks raadios, teles ja estraadi- lavadel,» meenutab Jahilo.

Erki Kõlu kummarduseks TÜ-le on anekdootide raamatu- ke «Vivat Academia!», kus läbi aegade naerdud isikute ja seikade kõrval on oma koha leidnud ka professorid Marju Lauristin, Peeter Tulviste jt.

Rector emeritus Peeter Tulviste mee- lest, kes on ka ise anekdootide kogunud ja raamatugi avaldanud,

Pärtel Pärna karikatuurid / TRÜ 29.12.1967

paistavad professorid tavalistele inimestele silma oma hajameelsusega, tudengid rahapuuduse ja prassimisega. Siit ka suur naljaheitmine iseenda üle. Ja kui näiteks professor ütleb loengul, et äratage oma naaber üles ning tudeng vastab, et ise ajasite talle une peale, ajage ta nüüd ise üles, sisaldub selles ivake kriitikat igava loengupidaja kohta.

Teine osa nalju tuleb Tulviste arvates ülikooli seest, kus on samuti omad vastandused ja konfliktid. Kaks korda aastas loob pingeõhkkonna eksamite aeg. «On ootuspärane, et pingete leevendamiseks võetakse appi huumor.»

Eksamiteemast pole mööda vaadanud vist ükski ülikoolis õpinud humorist. Küll on joonistatud eksamipiletit nr 13, vastamisel kokkukukkunu kanderaamil kandmist jm.

Ka humoristina tuntud ajakirjandusprofessor Juhan Peegel ei saanud kursusejuhendajana 1970ndate lõpus üha bürokraatlikumaks muutavas ja stagneerivas ülikoolis ennast väljendama jätta. Ülikoolilehe rubriigis «Osvald Leppik võitleb» nautis lugeja Peegli muhedas toonis kirjutatud kasvatusstöö elemente ühikas, õppejõu tööplaanide vorpimise paisumist jmt.

Ta seletas näiteks Mallele, et kartulijahust ei saa sousti teha või «kui Maie tahtis auku oma sukkpükstes (nõnda vist kutsutakse ülalt kokkukasvanud sukki) üleääre kinni ajada, tegin selle väikese töö ristpistes ära...». Kursusejuhendaja pidi võitlema varahommikust südaööni ja enamgi.

Kuna tudengid ärkasid libiseva graafiku alusel ega jõudnud õigel ajal loengusse, ostis ta 14 äratuskella ja aitas valida ühiskondliku kellakeeraja. Üliõpilased leidsid aga oma sünnipärase nutikusega üles teatud nupu ja vajutasid kellaplärina kinni. Osvald Leppik võitles edasi ja kavatses osta igale korrusele täisjõus tõukuke. «Kukk ei vaja üleskeeramist ja tal ei ole ka nuppu, millega laulu kinni vajutada. Muidugi tuleks siis kursuselt valida ka ühiskondlik kuketalitaja.»

Tudengihuumoriga paistsid õpingute ajal silma ka keemiatudeng Marek Strandberg, ajakirjandustudengid Margus Sanglepp, Vahur Kersna, Peep Pedmanson jt. Eesti taasiseseisvumine tõi uute pilateemadena perestroika ja õppemaksu, jättes eesõiguse siiski igipõlistele teemadele.

Kas kaasajal, kus Tulviste sõnutsi on suuline eksam kadumas ning asendumas kirjaliku eksamiga, lahjenevad ka eksaminaljad?

Heiki Raudla karikatuur

Pole ju tudeng sageli eksamil enam silmitsi õppejõuga.

Vaevalt nali lahjemaks läheb, vaatamata Toomas Kalli vihjele, et sõnavabadusega on kadunud ridade vahele peidetud kalambuur või poliitiline vihje. Toomas Kalli interpreteerides on huumor siiski veidi piiratum žanr: valiku tegemise, vastuolude leidmise-tajumise ja vastandamise kunst. (T)

Kasutatud kirjandus vt: www.ajakiri.ut.ee.

Eksam!

«Ärge muretsege, eksam on nagu teater, Teie kehastate näitlejat, mina publikut,» räägib professor.

«Suurepärase,» rõõmustab üliõpilane, «kohe kutsun etteütletaja. «Lõuapoolik» UT 6. mai 1994

«Ärge iialgi õelge ühegi küsimuse kohta: ei oska. Jääge sügavalt mõttesse ja viie minuti pärast ütleb tüdinud õppejõud ise vastuse ära.»

Soovitused eksaminandidele:

- kui õppejõud midagi ütleb – noogutage!
- tekib teie jutus paus – mõmisega!
- jääte hätta küsimusele vastamisega – keerutage!

Erkki Kõlu «Mõtteid sessist» UT 12. jaanuar 1990

HARKI-KOKKU SEGAMINI

Foto: Andres Tennus

Peeter Olesk

TÜ vilistlane, EMÜ rektori nõunik

Järgnevad märkmed ei ole ametlik seisukoht minu kui TÜ vilistlase ega maaülikooli rektori nõunikuna, mis muidugi ei tähenda, et ma ei jälgiks sündmuste arengut, sest tegemist on küsimusega, mis kuulub maaülikooli autonoomiasse. Kuna ülikoolide ja teadushariduse autonoomia kui põhimõte on fikseeritud nii IME-s (Isemajandava Eesti majandusprogramm - toim) kui ka 1992. aasta põhiseaduses, siis ei saa maaülikooli likvideerida väljastpoolt teisiti kui autonoomiat, niisiis ka põhiseadust rikkudes.

Neid ridu kirjutades toetun üksnes oma mälule, sest mul pole kasutada ainsatki vastavat dokumenti, sh toda kultuuri- ja haridusministri käskkirja aastast 1995, mille järgi mina olevatki Eesti maaülikooli likvideerimise algataja. Nii on väidetud korduvalt, ilma, et minu käest oleks keegi küsinudki, milles asi.

1993. aastani juhtis Tartu ülikooli zooloogia-professor Jüri Kärner, kelle põhiseisukoht oli selge:

kuna teaduste akadeemia süsteem enam ei toimi ja teadust nõukogude kombel rahastada ei saa, tuleb instituutide elavjõul ehk teaduslikul personalil koonduda ülikoolide ümber.

Psühholoogiaprofessor Peeter Tulviste pidi võtma käsile kinnisvara, ent ta lähtus veel kahest tegurist: ülikooli laiendamisest maakonniti ja akadeemilisest hulkurlusest. Viimane tähendas tudengi vabadust õppida teatud aineid seal, kus tase on arvestatav, sest ainepunkt peab olema ülekantav. See küsimus jäi siis ja on tänaseni lõpuni läbi töötamata, sest tasemearvestamise kriteeriume on mitu, osa neist täiesti subjektiivsed, näiteks õppejõu autoriteet entsüklopeedilises mõttes.

Ülikooli laiendamine oli kompromiss mitme arenguvõimaluse vahel, millest ühele Eesti piires lahendust ei ole ega tulegi. See on: mida teha nende haritlastega, kellel on diplom, kuid pole haridusele vastavat töökohta. Erialane väljalase vajab pidevat, mitte kümne aasta kaupa korrigeerimist. Ei ole patt, kui sellised inimesed Eestist lahkuvad. Patt on luua mulje, et kõigile jätkub siin tööd ja leiba.

Teine konflikt seisneb kõrgemate kutsekoolide soovis saada rakenduskõrgkoolideks ehk peaaegu-ülikoolideks professori, s.o. kõrgema palga ja väiksema loengukoormuse järgi. Maakondlikud kolledžid löid kujutelma, nagu asuks ülikool siinsamas, künka taga. Tudengi sinna isegi leiab, aga kust võtta Hiiu maale merefüüsika professori kõrvale (niisugune seal elab) matemaatilise analüüsi professor? Kas nii, et las hiidlane õpib esmalt Tartus paar aastat matemaatilist analüüsi, siis Tallinnas jaapani keelt ning seejärel Hiiu maal magistriastmes merefüüsikat ja seejärel lähebki Jaapanisse appi likvideerima tuumajaama katastroofi?

Praegune haridus- ja teadusminister Jaak Aaviksoo seadis rektorina õppejõu mõõdupuuks kokkuleppelise rahvusvahelise lati, õigemini selle ületami-

se. Umbes nii, et kui Eestis õpetatakse tippteaduseks tarvilikku saksa keelt paremini kui Weimaris, siis sinne ülikool saab soodustusrežiimi. Maaülikoolis tähendanuks see, et tulevaste viljapuuadnikele tuleks õpetada ainet nimega «võrdlev pomoloogia» eesti-, poola-, inglisis-, flaami- ja prantsuskeelse terminoloogiaga. Ainuke professor, kes oma aines nii kõrge lati vabalt ületas, oli histoloog Julius Tehver. Kas ülejäänud põllumajandusteaduse paneme kinni?

Esimene aine, mis nii subjektiivselt seatud lati kõrguse tõttu kaotas, oli plasmafüüsika – maapealises tuumafüüsikas tuumajaamade järgmise põlvkonna üks alusdistsipliine. Rektori nõunik Peeter Olesk pooldas sellekohast professuuri, arendusprorektor Jaak Aaviksoo oli vastu, sest tema järgi polnud selle suuremat katet kui üks dotsentuur (Kalju Kudu), ilma suuremahulise projektitellimusest. Kui Eesti vajab aastaks 2030 umbes 120 tuumajaama alalist töötajat, kel oleks aastanegi ettevalmistus plasmafüüsikas, siis kellelt me nad ostame?

Eelnevaga tahan öelda, et teaduse tõhususe üle on väär otsustada üheainsa parameetri järgi, olgu selleks või ajude kontsentratsioon. Suutmata defineerida, mida too kontsentratsioon endast kujutab, surutakse peale just üheainsa parameetri õigsust, andes ühemõtteliselt mõista, et Eesti maaülikoolil puudub ajude kontsentratsioon üldse.

Maaülikoolil tuleb korraldada suur osa sellest pärandist, mille teaduse infrastruktuuri ulatuses jätsid saatuse hooleks tsaariaeg, Eesti aeg, nõukogude aeg ja nüüdse Eesti aja algus. See ei ole ainult kinnisvara kruntide või püsirajatiste mõttes, sest näiteks Võrtsjärve kalavarud ei ole kinnisvara samas tähenduses nagu Theatrum Zootomicum Narva maantee ja Staadioni tänava nurgal, mis katastriandmete järgi on kavandatud ärimaaks, mille suurus omakorda sõltub sellest, kas Meltsiveski tiik võetakse looduskaitse alla. Teadusega uurimistöö mõttes pole sel mingit perspektiivset seost, aga just niisugustest tõsiasiadest teadus sõltubki. Ja see on kõigest üks näide.

Maaülikool ei ole Tartu ülikoolile ohtlik konkurent meditsiinis. Selleks on ilma ohtlikkuseta Tallinna tehnikaukool koos Põhja-Eesti regionaalhaiglagaga. Neid ei likvideerita, likvideerida tahetakse liitlane. Liitlane? Ma ei näe kuskil absoluutset keeluprintsiipi selles, kui maaülikoolis õppiv insener

kuulaks elementaarosakeste füüsikat Tartu ülikoolis tingimusel, et loengu ülesehitus teeb vahet inseneri ja füüsiku vahel. Minu arvates ei pea insener oskama prognoosida prootoni lagunemise aega, küll aga peab ta teadma elementaarosakeste klassifikatsiooni olukorras, kus ta projekteerib elumaju tuumajaama lähedal raadiuses 30 kilomeetrit. Samas peab insener teadma selliste majade soojapidavust jms, mida Tartu ülikoolis praegu ei õpetata, küll aga õpetatakse ja uuritakse maaülikoolis.

Ma ei ole veel vastanud küsimusele, millise haridusliku profiiliga inimest põllumajanduslik tootmine Eestis vajab ja kust ta selle profiili saab. Toon kolm näidet. Rannu gümnaasium muutub põhikooliks. Kes määrab ära nende tundide arvu, mille vältel põhikooli laps saab algteadmised taimefüsioloogiast näiteks puuvõra kärpimiseks ja kui palju peab endine gümnaasiumiõpetaja selle töö juhendamiseks juurde või ümber õppima? Mitte keegi peale Röpina, aga Röpina haridusega aednik saab täiendusõppe maaülikoolist.

Teine näide. Tartu–Puhja–Viljandi maanteeveere on täis korda tehtud maakodusid. Neis elavatel inimestel pole tarvis inseneriharidust kõrgepingetrassi rajamise ega hooldamise kohta, nad vajavad, et pingetrassil ei segaks nende raadiote sagedusi. Sedagi õpetatakse maaülikoolis, mitte Tartu ülikoolis.

Kolmas näide. Nüüdsel ajal käiakse kassiga – kes pole küll põllumajandusloom, vaid väikeloom – loomaarstil sagedamini kui tööhobusega. Tööhobuse tohterdamiseks peaks maaülikoolis õppinud veterinaar iga mõne aasta tagant paariks kuuks välismaal käima. Kes maksab, kui meil lubatakse kõrgemat haridust tasuta? Kas Kreeka või Portugal?

Võib tekkida küsimus, milline on minu positiivne programm. Neid on mitu ja siin vaid üks. Lugeda viie aasta jooksul matemaatilist analüüsi loengutena Tartu ülikooli ja maaülikooli tudengitele koos, kuid teha seminarid eraldi ning võrrelda tulemusi kahes astmes nende jaoks, keda huvitab matemaatiku kutse programmeerijana ja nende jaoks, kes tahavad saada insenerideks. Kumbki aste pole kerge, sest ma jätan ära küsimuse, mida teha väljalangejatega ja missugune oleks seminarijuhendaja akadeemiline karjäärimudel. ☹

Loe ka Peeter Tulviste esseed samal teemal lk 40–41 ning intervjuud Jaak Aaviksooga lk 20–23.

IN MEMORIAM

Kalle Nigola

10.03.1930–29.04.2011

On lahkunud õigusteaduskonna emeriitdotsent Kalle Nigola. Lõpetades 1955. aastal Tartu ülikooli õigusteaduskonna, töötas ta alates 1965. aastast kuni pensionile jäämiseni 1995. aastal ülikooli õigusteaduskonnas kriminaalõiguse ja -protsessi kateedri õppejõuna, mõnda aega ka kriminoloogialabori vanemteadurina.

1970. aastal kaitses Kalle Nigola kandidaadiväitekirja, mis käsitles karistuse mõistmist liikluskuritegude eest. Ka tema hilisem teadustegevus jäi seotuks põhiliselt selle temaatikaga.

Kalle Nigola õpetas karistus-

õigust ning kohtukorraldust ja õiguskaitseorganite tegevust, avaldades selles valdkonnas rohkesti õppekirjandust. Ta on lugenud ka liikluskuritegude ja karistuse mõistmise temaatilisi valikkursusi. Pärast pensionile jäämist töötas Nigola riigikohtu kriminaalkolleegiumi nõunikuna.

Kalle Nigola on täitnud õigusteaduskonnas vastutusrikkaid ülesandeid. 1983–1986 oli ta kriminaalõiguse ja -protsessi kateedri juhataja ning 1989–1993 õigusteaduskonna õppeprodekaan.

2007. aastal nimetati Kalle Nigola emeriitdotsendiks. Pika-

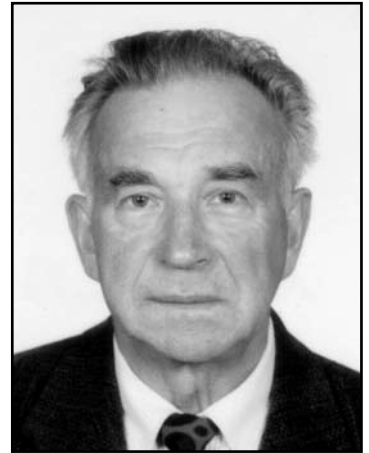

Foto: erakogu

ajalise eduka töö eest ülikoolis tunnustati teda 2003. aastal Tartu ülikooli tänukirjaga. Ta on andnud olulise panuse TÜ õigusteaduskonna õppe- ja teadustöö edendamisse. Teaduskonna töötajatele ja õpilastele jääb Kalle Nigola meelde tõsise töömehe ja sõbraliku kolleegina.

õigusteaduskond

IN MEMORIAM

Ilmar Ots

27.11.1937–27.04.2011

Aastatepikkune raske haigus viis meie hulgast peaaegu pool sajandit füüsika instituudis töötanud väljapaistva teadlase Ilmar Otsa, kelle uurimused käsitlesid universumi alusosakeste teooriat. Ta oli alati kindlameelne ega andnud kunagi lihtsalt alla, ei teadus- ega ka mitte eluprobleemide ees seisest. Alles mõni nädal tagasi

käis ta koduinstituudis ning me arutasime koos, kuidas teha ära seni veel tegemata tööd ja talletada väärtuslikke mõtteid. Paraku nõudis haigus lõivu lõplikult.

Pärast õpinguid TRÜ teoreetilise füüsika erialal asus Ilmar Ots 1962. aastal tööle TA füüsika ja astronoomia instituudis. Kandidaadiväitekirja «Lihtsate

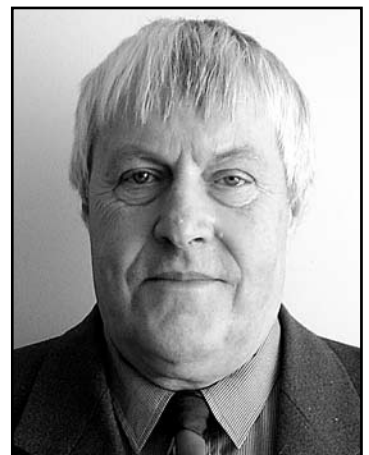

Foto: erakogu

mitterelativistlike Feynmani diagrammide mõningad polarisatsioonimadused» kaitses

ta 1972. aastal, juhendajaks dr Shapiro Moskvast. Kvantväljade polarisatsiooninähtused jäid edaspidigi tema teadustöö meelisteemaks. Lisaks rahvusvahelistele ajakirjadele avaldas ta oma töid emakeeles Eesti teadushuvilistele Horisondis ja mujal. Viimasel kümnendil otsis ta vihjeid nn uuele füüsikale, mis laiendaks alusosakeste standardteooriat.

Vastustundliku teadlasena jõudis Ilmar Ots juhatada teoreetilise füüsika laborit aastatel 1988–

2002 ning korraldada teaduselu teadusnõukogu aseesimehena füüsika instituudis. Rahvusvahelisele teadusüldsusele meenuvad neutriinofüüsika sümposiumid Tallinnas aastatel 1993 ja 1995. Mitte just kõige lihtsamates oludes õnnestusid need suurepäraselt tänu Ilmar Otsa innustavale tööle korralduskomitee juhina. Ta oli Põhjamaade teoreetilise alusfüüsika teadusorganisatsiooni NORDITA Põhja- ja Baltimaade komitee liige aastatel 1995–1998.

Inimesena oli ta alati soe ja tähelepanelik. Tema lauluoskus ja huumorimeel kaunistasid sageli instituudipere ühiseid ettevõtmisi. Ilmar Otsast jääb meile mälestus kui alati optimistlikust, sõbraliku loomu ja suure südamega inimesest, kellel jagus oskust olla talle omasel humoorikal viisil nõu ja jõuga toeks neile, kes seda kõige enam vajasisid.

TÜ füüsika instituut

LEMBIT ALLIKMETS – 75

Foto: erakogu

Lembit Allikmets on sündinud 18. juunil 1936 Harjumaal. 1960 lõpetas ta TRÜ arstiteaduskonna *cum laude* ja 1960–1963 oli TRÜ sihtaspirant Leningradis NSVL meditsiiniakadeemia eksperimentaalse meditsiini instituudi farmakoloogia osakonnas akadeemik Sergei Arnitškovi juhendamisel. Meditsiinkandidaadi kraadi kaitses Allikmets 1963 Leningradis, meditsiinidoktori kraadi 1970 Vilniuse ülikoolis teemal «Psühhotroopsete ainete toime eesaju limbilistesse ja seotud struktuuridesse».

1971. aasta jaanuaris valiti Allikmets TRÜ farmakoloogia professoriks. Pärast aspirantuuri on ta pidevalt töötanud Tartu ülikoolis: TÜ meditsiini kesklaboratooriumi nooremteaduri, vanemteaduri, eksperimentaalse patoloogia ja farmakoloogia sektori juhataja ning farmakoloogia kateedri (instituudi) professori ja juhatajana.

Alates 2001. aasta augustist on ta emeriitprofessor.

Lembit Allikmets on viibinud teadustööl USA-s Yale'i, New Yorgi ja Wisconsinis ülikoolides ja Saksamaal Berliini, Lübecki, Hamburgi ja Göttingeni ülikoolis.

Professor Allikmetsal on olnud hulgaliselt administratiivseid kohustusi. 30 aastat juhatas ta farmakoloogia kateedrit, aga on töötanud ka arstiteaduskonna prodekaani ja dekaanina. Juubilar on olnud arstiteaduskonna kraadikaitsmise nõukogu esimees, Eesti arstiteaduse nõukogu liige, ENSV tervishoiuministeeriumi kolleegiumi liige, NSVL tervishoiuministeeriumi õppe-me-

toodilise nõukogu ja rektorite nõukogu liige, TÜ kliinikumi asutaja ja esimene juhataja esimees, TÜ kliinikumi nõukogu liige, Biomeedikumi ehituse komisjoni esimees ja TÜ inimuuringute eetikakomitee esimees.

Professor Allikmetsa uurimistöö eesmärk on olnud mitmesuguste neurotroopsete (nt uinutid ja valuvaigistid) ja psühhotroopsete ainete (nt antidepressandid) toimemehhanismi selgitamine. Suurt edu saavutas ta uute gamma-aminovõihappe derivaatide farmakoloogia ja toksikoloogia selgitamisel ning praktikasse juurutamisel.

Professor Allikmetsa juhendamisel on kaitstud 24 meditsiinkandidaadi ja -doktori dissertatsiooni.

Tema teadustrükiste loend sisaldab üle 400 nimetuse, neist õpikuid, käsiraamatuid, monograafiaid 8, teadusartikleid 260, neist 140 eelretsenseeritavates ajakirjades.

Juubilar on kuulunud mitmetesse teadusorganisatsioonidesse.

Ta on olnud Eesti farmakoloogia seltsi asutaja ja esimees ning Eesti bioloogilise psühhiaatria seltsi asutaja ja esimees. Ta kuulub ka Eesti psühhiaatrite seltsi, Eesti füsioloogia seltsi, Ameerika bioloogilise psühhiaatria seltsi, Saksa farmakoloogia ja toksikoloogia seltsi. Ta on olnud ka Eesti ja Euroopa teadusprojektide ekspertrühmade liige ning kuulunud mitmete erialaajakirjade toimetustesse.

1975. aastal sai Lembit Allikmets Nõukogude Eesti teaduspreemia antidepressantide ja neuroleptikumide farmakoloogia ja kliinilise farmakoloogia alal. 1976. aastal nimetati ta ENSV teeneliseks teadlaseks. Ta on nimetatud ka Poola Lublini meditsiiniakadeemia audoktoriks ning Läti farmakoloogia seltsi, Soome farmakoloogia ja toksikoloogia seltsi ning Eesti psühhiaatrite assotsiatsiooni auliikmeks. Teda on

autasustatud Eesti Punase Risti II klassi teenetemärgiga ja Eesti valitsuse elutöö preemiaga. 2009 aastal andis Eesti teaduste akadeemia Allikmetsale Karl Schlossmanni medali. Professor Allikmets on Tartu linna aukodanik.

Soovime emeriitprofessor Lembit Allikmetsale veel pikka-aastateks tugevat tervist ja erksat vaimu!

kauaaegsed kolleegid

HANNO OHVRIL – 65

Foto: Piia Post

Kauaaegne atmosfääri-, mere-, meditsiini- ja muu füüsika õppejõud dotsent Hanno Ohvil tähistas 20. mail juubelit ning kolleegid otsustasid uurida, kuidas on tema elutee kujunenud just selliseks.

Miks valisid füüsika?

Minu kooliajal olid reaalsed populaarsed. Õppisin Eesti esimeses arvutusmatemaatika ja programmeerimise eriklassis Tartu 1. keskkoolis (praegune Hugo Treffneri gümnaasium). Õpetajateks olid legendaarsed Olaf Prinits, Lidia Tanimäe, Ülo Kaasik jt, kes

seletasid keerulisi asju lihtsalt. Kuigi koolist sain soovitusel arstiteaduskonda, astusin siiski füüsikaosakonda. Kui elaksin teist korda, õpiksin arstiks, kui kolmandat, siis ajakirjanikuks.

Füüsikute hulgas on populaarne mõttetera «kes oskab, teeb, kes ei oska, õpetab». Kuidas sai sinust õpetaja?

Arvan, et ka õpetamiseks peab väga palju teemast üle olema. Õppimine on üks raskemaid tegevusi, eriti reaalinete puhul. Teisalt, kui keegi on välja mõelnud mingi keeruka teooria, siis peab ju olema võimalus seda arusaadavalt esitada.

Mulle on alati meeldinud lahutada mingi teooria arusaadavateks osadeks ja seda siis seletada. Kogu ülikooliaja töötasin koduõpetajana ning abistasin üsna lootusetuid lapsi. Kui professor Olev Avaste eestvedamisel avati 1980. aastatel taas geofüüsika kateeder, kutsus ta mind oma meeskonda. Mind hämmastas tolleaegse konnatiigi vaesus. Teaduste akadeemias liikus lahedalt

lähetuses käimise ja aparatuuri ostmise raha, ülikoolis võeti Moskvasse sõiduks voodilinnad kaasa, et rongipilet odavam oleks. Kuid palgad olid ülikoolis kõrgemad, vanemõpetaja ja poole teadurikohaga teenisin tollastest linnapeast rohkem. Aga ma ei kujutanud ette, kui hõivatud on üks teadustööd tegev õppejõud! Ja on seda siamaani.

Kas sul on töö kõrval olnud mõni pikaajalisem harrastus?

Neid on olnud kaks. Isa viis mind kunagi tennisetundi ja kuigi kehvanägemine ei lubanud erilist taset saavutada, kuulun praegugi ühte klubisse. Mulle on meeldinud õppida keeli. Ega need eriti külge jäänud, kui ehk välja arvata pisut hispaania keelt. Tänu Jüri Talvetile ja Mart Merile pääsesin 1992. aastal stažeerima Granada ülikooli, kus ilma keeleoskuseta poleks suurt midagi teha olnud. See reis mõjutas oluliselt minu edasist teadustööd.

Mille poolest erineb praegune ülikool sinu unistuste ülikoolist?

Püüaksin vähemalt üliõpilaste bakalaureusetasemel säilitada kõikide teaduskondade õppehooned kesklinna läheduses, et ristuksid eri erialade tudengite ja õppejõudude rajad. Üritaksin vähendada ülikooli sisemist äriliseks muutumist, et teisest teaduskonnast aineid tellida ei oleks nii kallid. Viiksin Tartu Erakooli, lasteaia ja -sõime füüsihahoonest Salme tänava õppehoonesse, kus on avarad koridorid, korralik aula, staadion, park, mänguplatside rajamise

võimalus. Füüsihahooned rendiks mõnele IT- või aparaadiehituse firmale, kus ka tudengid praktikat ja tööd leiaksid. Avaksin parkla füüsihahooned terrassi all, kuhu see oli esialgu planeeritud. Rajaksin parklad ülikooli kõikide uute ja renoveeritavate hoonete keldri- ja soklikorrustele. Laseksin hulga umbseid aknaid ümber ehitada avanevateks. Taotleksin avalik-õigusliku ülikooli muutmist riigiasutuseks. Ei võtaks renti õppehoonetes töötavalt kohvikutelt...

Vastamise ajal on Hanno Ohvril jõudnud laduda oma sülearvutile hunniku õppematerjale ja kibeleb loengusse. Ta palub kaaluda viimaste väljautlemiste äratrükkimise otstarbekust, sest aastad on õpetanud ettevaatlikuks – ei maksa kivikesi ülespoole loopida. Viie aasta pärast küsitleme juubilari uuesti, et saada teada, mida ta arvab toimunud muutustest. Seniks soovivad kolleegid ja õpilased talle tervist ja õnne.

MARINA GRIŠAKOVA – 50

Foto: erakogu

«Kogu inimteaduste kompleks uurib inimese ja keskkonna vahelisi suhteid ehk mediatsiooni vorme ning puutub kokku narratiivse mõtlemisega.»

(M. Grišakova)

9. juunil tähistab Marina Grišakova 50. sünnipäeva. Marina on lõpetanud Tartu ülikoolis vene ja slaavi filoloogia osakonna, spetsialiseerudes Jüri Lotmani õpilasena kirjandussemiootikale. 2006 kaitses ta Tampere ülikoolis professor Pekka Tammi juhendamisel doktorikraadi teemal

«The Models of Space, Time and Vision in V. Nabokov's Fiction: Narrative Strategies and Cultural Frames».

1993. aastast töötab Marina maailmakirjanduse õppetoolis õppejõuna, lugedes kursusi kirjandusteooriast, võrdlevast kirjandusteadusest ning eeskätt oma uurimisteamadel – narratoloogias, filmi- ja intermediaalsuse teooriast. Ta on end täiendanud ning töötanud külalisõppejõuna mainekates Euroopa ja Ameerika ülikoolides. Tema teaduspublikatsioonide hulk ja tase on muljetavaldav, olgu nimetatud vaid viimane Marina osalusel sündinud, 2010. aastal mainekas De Gruyteri kirjastuses ilmunud raamat «Intermediality and Storytelling» (eesti keeles TÜ kirjastuses «Jutustamise teooriad ja praktikad»).

Marina mitmekülgselt rahvusvahelise haardega teadusorganisatsioonilisest tegevusest nimetagem lisaks ETFi grantidele ning «Narratoloogia ja tekstiteooria terminibaasi» loomisele

Põhjamaade ja Eesti narratiivuurijate võrgustiku koordineerimist, mille raames toimus eelmisel nädalal Tampere rahvusvaheline konverents «Teaching Narrative and Teaching Through Narrative».

Marina on hinnatud õppejõud ja juhendaja. Siim Sorokin, kelle doktoritöö teema on «Kultuuritekstide narratiivne tähendustamine ja kontekstualiseerimine: jutustamine kui kogukondlik fenomen popkultuurilises interaktiivses esitusruumis», kirjutab oma juhendaja kohta nii:

«Kohtusin Marina Grišakova esimest korda noore rebasena, kelle jaoks ülikoolilik vaimsus oli veel midagi üpris võõrast. Ent Marina Grišakova innustavad loengud ja tema vaimustus oma erialalast sütitasid mind juba tollal kaaluma tõsisele teadusteele astumist. Nüüd, mitmed aastad hiljem, on Marina Grišakovast saanud üks minu doktoritöö juhendajatest. Ma võin alati loota tema igakülgsel toetusel ning asjalikele nõuannetele. Ta inspi-

reerib mind jätkuvalt oma sügava teadushuvi ning laia silmaringiga. Minu jaoks pole ta mitte ainult silmapaistev teadlane, vaid ka

väga hea õpetaja.»

Maailmakirjanduse õppetool soovib heale kolleegile jõudu ja edu kõikides tema ettevõtmistes!

maailmakirjanduse õppetooli nimel

Liina Lukas

Õnnitleme

80 Ivar Arold, loodus- ja tehnoloogiateaduskonna emeriitdotsent – 4. juuni

Peeter Kask, õigusteaduskonna emeriitdotsent – 12. juuni

75 Heino Türnpu, matemaatika-informaatikateaduskonna emeriitdotsent – 5. juuni

Lembit Allikmets, arstiteaduskonna emeriitprofessor – 18. juuni

70 Inger Kraav, sotsiaal- ja haridusteaduskonna emeriitdotsent – 21. juuni

60 Ulve Pihlik, farmaatsia instituudi spetsialist – 22. juuni

Säde Viirlaid, loodus- ja tehnoloogiateaduskonna keemia programmijuht, orgaanilise keemia lektor, TÜ keemia instituudi õppetöö asedirektor – 7. juuni

Peep Miidla, diferentsiaal- ja integraalvõrrandite dotsent – 11. juuni

55 Mare Valge, eesti keele osa-

konna õppekorralduse spetsialist – 2. juuni

Malle Jürisaar, administraator – 6. juuni

Urmas Sutrop, antropoloogilise ja etnolingvistika professor – 7. juuni

Jüri Põld, riigi- ja haldusõiguse õppetooli külalisprofessor – 21. juuni

Tõnu Pani, geoloogiamuuseumi varahoidja – 29. juuni

Urmas Lepner, üldkirurgia dotsent – 30. juuni

50 Ülle Kase, TÜ Türi kolledži raamatupidaja – 1. juuni

Ain Reimets, inimese füsioloogia vanemassistent – 3. juuni

Illar Leuhin, kolloid- ja keskkonnanakeemia õppetooli teadur – 20. juuni

Eda Tamm, nakkushaiguste assistent – 27. juuni

45 Reet Mägi, TÜ muuseumite projektijuht – 14. juuni

Tiia Ristolainen, elukestva õppe keskuse juhataja – 20. juuni

40 Gea Kammer, TÜ Pärnu kolledži projektijuht – 3. juuni

Marvi Remmik, kõrgkoolidaktika peaspetsialist, pedagoogika osakonna programmijuht – 7. juuni

Eve Vedler, geneetika vanemteadur – 12. juuni

35 Ivo Laidmäe, immunoloogia õppetooli laborant, farmatseutilise keemia assistent – 2. juuni

Kaja Reisner, arengubioloogia teadur – 4. juuni

Kirsti Jõesalu, etnoloogia teadur – 10. juuni

Tambet Tõnissoo, arengubioloogia õppetooli teadur – 10. juuni

Kaarel Veskis, keeletehnoloogia spetsialist – 16. juuni

30 Ele Prans, füsioloogia õppetooli teadur – 4. juuni

Anni Lüll, TÜ Pärnu kolledži õppekorralduse spetsialist – 18. juuni

Janika Alloja, rakendusuuringute keskuse Socialia tööturu ja tööpoliitika programmi analüütik – 23. juuni

25 Triinu Vetemäe, evolutsioonilise bioloogia õppetooli insener – 5. juuni

KAITSMISED

1. juunil kell 14 kaitseb **Heiki Krips** TÜ nõukogu saalis haridusvaldkonna doktorikraadide andmise ühisenõukogus doktoriväitekirja pedagoogikas. Väitekirja pealkiri: «Õpetajate suhtlemiskompetentsus

ja suhtlemisoskused» («Teachers' communication competence and communication skills»). Juhendajad on prof. emer. Jaan Mikk ja prof. Tõnu Lehtsaar ning oponent prof. Pertti Kansanen (Helsingi ülikool).

1. juunil kell 15 kaitseb **Taavi Lai** Biomeedikumis

(Ravila 19–1038) meditsiinidoktori kraadi taotlemiseks esitatud väitekirja «Population health measures to support evidence based health policy in Estonia» («Rahvastiku tervise mõõdikud tõendus põhise tervise poliitika toetuseks Eestis»). Juhendaja on prof Raul-Allan Kiivet (TÜ tervishoiu instituut) ja oponent Ellen Nolt, PhD, (mittetulusliku organisatsiooni RAND Euroopa teadusgrupi juht, UK).

2. juunil kell 10 kaitseb **Triinu Siibak** TÜ molekulaar- ja rakubioloogia instituudis (Riia 23–217) doktoritööd «Effect of antibiotics on ribosome assembly is indirect» («Antibiootikumide mõju ribosoomide kokkupakkimisele on kaudne») molekulaarbioloogia erialal. Juhendajad on prof Jaanus Remme (TÜ MRI) ja prof Tanel Tenson (TÜ TI). Oponent on prof James Russell Williamson (Scrippsi uurimisinstituut, Kalifornia, USA).

3. juunil kell 14.15 kaitseb **Elmo Tempel** TÜ nõukogu saalis doktoritööd «Tracing galaxy evolution by their present-day luminosity function» («Galaktikate evolutsiooni mõistmine nende heledusfunktsiooni abil»). Juhendajad on dr Enn Saar (Tartu observatoorium), dr Peeter Tenjes (TÜ füüsika instituut). Oponentid on prof. emer. Mauri Valtonen (Tuorla observatoorium, Turu ülikool, Soome) ja Tõnu Viik (Tartu observatoorium).

10. juunil kell 14 kaitseb **Tiit Salum** Biomeedikumis (Ravila 19–1038) filosoofiadoktori kraadi taotlemiseks arstiteaduses väitekirja «Similarity and difference of temperature dependence of the brain sodium pump in normal, different neuropathological, and aberrant conditions and its possible reasons» («Normaalsest, patoloogilisest ja geneetilise mutatsiooniga ajukoest isoleeritud Na-pumba temperatuurisõltuvuse erinevus ja sarnasus ning selle võimalikud põhjused»). Juhendajad on prof Mihkel Zilmer (TÜ biokeemia instituut) ja prof Eero Vasar (TÜ füsioloogia instituut). Oponent on Anna Y. Bogdanova, PD, dr. er. nat. (veterinaarfüsioloogia instituut, Zürichi ülikool, Šveits).

10. juunil kell 14.15 kaitseb **Kaarina Rein** TÜ nõukogu saalis filosoofiadoktori kraadi (religioo-

niantropoloogia) taotlemiseks doktoriväitekirja «Arstiteadus rootsiaegses Tartu gümnaasiumis ja ülikoolis 1630–1656. Meditsiinialased disputatsioonid ja oratsioonid ning nende autorid» («Medicine at the Gymnasium and University of Tartu 1630–1656. Medical Disputations, Orations and their Authors»). Juhendajad on prof dr Anne Kull ja dr Arvo Tering. Oponent on prof dr Maija Kallinen (Oulu ülikool).

13. juunil kell 10 kaitseb **Tambet Tõnissoo** TÜ molekulaar- ja rakubioloogia instituudis (Riia 23–217) doktoritööd «Identification and molecular analysis of the role of guanine nucleotide exchange factor RIC-8 in mouse development and neural function» («Guaniini nukleotiidivahetusfaktor RIC-8 roll ja molekulaarne analüüs hiire arengus ja närvisüsteemis») arengubioloogia erialal. Juhendajad on prof Alar Karis ja prof Margus Pooga (TÜ MRI). Oponent on prof Juha Partanen (Helsingi ülikooli biotehnoloogia instituut, Soome).

13. juunil kell 11.15 kaitseb **Margit Vutt** õigusteaduskonnas (Näituse 20–K-03) doktoritööd «Aktionäri derivatiivnõue kui õiguskaitsevahend ja ühingujuhtimise abinõu» («Shareholder's derivative claim as a legal remedy and measure of corporate governance»). Juhendaja on prof Paul Varul (TÜ), oponentid prof Erik Nerep (Stockholm School of Economics) ja prof Jaak Leimann (TTÜ).

14. juunil kell 14.15 kaitseb **Florian Siegl** eesti ja üldkeeleteaduse instituudis (TÜ nõukogu saalis) doktoritööd «Materials on Forest Enets, an indigenous language of northern Siberia». Juhendajad on dr filol Tiit-Rein Viitso (TÜ) ja prof dr Ulrike Mosel (Kieli ülikool). Oponent on prof Juha Janhunen (Helsingi ülikool).

15. juunil kell 10 kaitseb **Helin Räägel** TÜ molekulaar- ja rakubioloogia instituudis (Riia 23–217) doktoritööd «Multiple faces of cell-penetrating peptides-their intracellular trafficking, stability and endosomal escape during protein transduction» («Rakku sisenevate peptiidide (RSP) mitu nägu ehk RSP-valk komplekside rakusisene suunamine,

stabiilsus ning endosoomidest vabanemine») raku-bioloogia erialal. Juhendaja on prof Margus Pooga (TÜ MRI) ja oponent prof John Howl (Wolverhamptoni ülikool, Suurbritannia).

17. juunil kell 10.15 kaitseb **Imre Mäger** Nooruse 1–121 doktoritööd «Characterization of Cell-Penetrating Peptides: Assessment of Cellular Internalization Kinetics, Mechanisms and Bioactivity» («Rakkusisenevate peptiidide sisenemiskineetika, mehhanismid ja vahetu bioloogiline aktiivsus»). Juhendaja on prof Ülo Langel (TÜ) ja oponent dr Mark A. Lindsay (University of Manchester, UK).

17. juunil kell 12.15 kaitseb **Olga Liivapuu** *doctor of philosophy* (matemaatika) kraadi saamiseks Liivi 2–403 doktoritööd «Graded q-differential algebras and algebraic models in noncommutative geometry» («Gradueeritud q-diferentsiaalalgebrad ja algebralised mudelid mittekommutatiivses geometrias»). Juhendaja on Viktor Abramov (TÜ). Oponentid on dr. habil. Andrzej Borowiec (Wrocław ülikool) ja prof Eugen Paal (TTÜ).

17. juunil kell 14 kaitseb **Kairi Kivirand** TÜ loodus- ja tehnoloogiateaduskonnas (Ravila 14A–1021) doktoriväitekirja «Diamine oxidase-based biosensors: construction and working principles» («Diamiini oksüdaasil baseeruvad biosensorid: konstrueerimine ja tööpõhimõtted») keemia erialal. Juhendaja on Toonika Rinken, PhD, oponent prof David Cullen (Cranfieldi ülikool, UK).

17. juunil kell 14.15 kaitseb **Taavi Lehto** Nooruse 1–121 doktoritööd «Delivery of nucleic acids by cell-penetrating peptides: application in modulation of gene expression» («Nukleiinhapete transport raku sisenevate peptiididega geeniekspressiooni moduleerimise eesmärgil»). Juhendaja on prof Ülo Langel (TÜ), oponent prof Ernst Wagner (Ludwig-Maximilians-Universität, Saksamaa).

17. juunil kell 14.15 kaitseb **Aleksei Lissitsin** *doctor of philosophy* (matemaatika) kraadi saamiseks Liivi 2–403 doktoritööd «Convex approximation properties of Banach spaces» («Banachi ruumide

kumerad aproksimatsioonomadused»). Juhendaja on prof Eve Oja (TÜ). Oponentid on prof Dirk Werner (Freie Universität Berlin, Saksamaa) ja prof David Yost (University of Ballarat, Austraalia).

20. juunil kell 14.15 kaitseb **Ain Riistan** *doctor theologiae* kraadi taotlemiseks TÜ nõukogu saalis doktoriväitekirja «Ajalooline Jeesus: teaduse probleem religiooni kontekstis» («The Historical Jesus: the Problem of Science in the Context of Religion»). Juhendajad on prof dr Anne Kull ja prof dr Peeter Torop. Oponentid on dr Randar Tasmuth (EELK Usuteaduse instituut) dr Tarmo Toom (The Catholic University of America, USA).

21. juunil kell 10.15 kaitseb **Katrin Rosenvald** TÜ nõukogu saalis *doctor philosophiae* kraadi saamiseks geograafia erialal doktoritööd «Factors affecting ectomycorrhizal roots and rhizosphere in silver birch stands» («Imijuuremorfoloogiat ja risosfääriprotsesse mõjutavad tegurid arukaasikutes»). Juhendajad on prof Krista Lõhmus (TÜ), Ivika Ostonen, PhD (TÜ) ja Jaak Truu, PhD (TÜ). Oponent on prof Leena Finér (The Finnish Forest Research Institute, Soome).

21. juunil kell 12 kaitseb **Janno Järve** TÜ majandusteaduskonnas (Narva mnt. 4–B306) doktoritööd «Downward Nominal Wage Rigidity in the Estonian Private Sector» («Nominaalpalga allapoole jäikus Eesti erasektori ettevõtetes»). Juhendaja on prof Raul Eamets (TÜ), oponentid Tairi Rõõm, PhD, (Eesti Pank, TTÜ) ja Ana Lamo, PhD, (Euroopa Keskpank).

21. juunil kell 14.15 kaitseb **Kristjan Urtson** ÖMI geoloogia osakonnas (Ravila 14–1019) doktoritööd «Stepwise melt transport and accumulation: analogue and numerical modeling approach» («Astmeline magma transport ja akumulatsioon: analoog- ja numbriline modelleerimine»). Juhendajad on prof Kalle Kirsimäe (TÜ ÖMI) ja prof Alvar Soesoo (TTÜ). Oponent on prof Tapani Rämö (Helsingi ülikool).

21. juunil kell 16 kaitseb TÜ majandusteaduskonnas (Narva mnt. 4–B306) **Kristina Toming** dokto-

ritööd «The impact of integration with the European Union on the international competitiveness of the food processing industry in Estonia» («Euroopa Liiduga ühinemise mõju Eesti toiduainetööstuse rahvusvahelisele konkurentsivõimele»). Juhendajad on prof Urmas Varblane (TÜ), prof Janno Reiljan (TÜ). Oponendid on dr Johannes Stephan, PhD, (Technical University Freiberg) ja Piret Hein, PhD (Eesti konjunktuuriinstituut).

27. juunil kell 10.15 kaitseb **Andres Jaanus** ökoloogia ja maateaduste instituudis (Lai 40–218) doktoritööd «Phytoplankton in Estonian coastal waters – variability, trends and response to environmental pressures» («Eesti rannikuvete fütoplanktoni muutlikkus, trendid ja seosed keskkonnateguritega»). Juhendaja on Kalle Olli (TÜ ÖMI) ja oponent dr Norbert Wasmund (Leibnizi nim Läänemere uurimise instituut, Saksamaa).

27. juunil kell 12.15 kaitseb **Lauri Tart** *doctor philosophiae* (matemaatika) kraadi saamiseks Liivi 2–403 doktoritööd «Morita equivalence of partially ordered semigroups» («Osaliselt järjestatud poolrühmade Morita ekvivalentsus»). Juhendaja on Valdis Laan (TÜ). Oponendid on dr László Márki (Ungari TA A. Rényi instituut) ja prof Peeter Normak (TLÜ).

28. juunil kell 15 kaitseb **Siim Karus** *doctor philosophiae* (informaatika) kraadi saamiseks Liivi 2–404 doktoritööd «Maintainability of XML Transformations» («XML teisenduste hallatus»). Juhendajad on prof Marlon Dumas (TÜ) ja dots Helle Hein (TÜ). Oponendid on prof Mehdi

Jazayeri (University of Lugano) ja *assistant prof* Martin Pinzger (Delft University of Technology).

29. juunil kell 12.15 kaitseb **Hesi Siimets-Gross** õigusteaduskonnas (Näituse 20–K-03) doktoritööd «Das Liv-, Est- und Curlaendische Privatrecht (1864/65) und das römische Recht im Baltikum» («Balti Eraseadus (1864/65) ja Rooma õigus Balti provintside»). Juhendaja on prof Marju Luts-Sootak. Oponendid on prof Heikki Pihlajamäki (Helsingi ülikool) ja prof Inge Koppenberg (Regensburgi ülikool).

29. juunil kell 16 kaitseb **Margus Treumuth** *doctor philosophiae* (informaatika) kraadi saamiseks Liivi 2–404 doktoritööd «A Framework for Asynchronous Dialogue Systems: Concepts, Issues and Design Aspects» («Asünkroonsete dialoogsüsteemide raamistik: mõisted, probleemid ja kavandamise aspektid»). Juhendajad on prof Mare Koit (TÜ) ja prof Kristiina Jokinen (Helsingi ülikool, Soome, TÜ külalisprofessor). Oponendid on prof Ramón López-Cózar Delgado (Granada ülikool, Hispaania) ja dr Hele-Mai Haav (TTÜ).

29. juunil kell 16.15 kaitseb **Ringo Ringvee** *doctor theologiae* kraadi taotlemiseks TÜ nõukogu saalis doktoriväitekirja «Riik ja religioon nõukogudejärgses Eestis 1991-2008» («State and Religion in the Post-Soviet Estonia from 1991 to 2008»). Juhendajad on prof dr Tarmo Kulmar ja prof dr Riho Altnurme. Eelretsensendid on dr Martin Kala (Université Paris de Sud) ja dr Merilin Kiviorg (Oxfordi ülikool). Oponent on dr Merilin Kiviorg (Oxfordi ülikool).

STIPENDIUMID

Eesti teaduste akadeemia teadusauhinnad üliõpilastele

Eesti teaduste akadeemia annab 2011. aastal paremate üliõpilastööde autoritele välja rahalised auhinnad.

Teadustööde võistlusel võivad osaleda Eesti ülikoolide üliõpilased ja eesti päritoluga üliõpilased

välismaa ülikoolides, kes töö esitamise ajal jätkavad ülikoolis diplomi-, bakalaureuse- või magistrirõppes või on õpingud lõpetanud ajavahemikul 01.09.2010–31.08.2011.

Konkursile võib esitada õpingute ajal lõpetatud ja vormistatud teadustöid, samuti tööde tulemuste põhjal avaldatud teaduspublikatsioone, milles üliõpilane on ainus või esimene autor. Esitatavad tööd võivad olla vormistatud ka diplomi-, bakalaureuse-

või magistritööna.

Konkursikomisjon valib auhinnatud tööde autorite seast esinejad sügisel teaduste akadeemia saalis toimuvale üliõpilastööde võistluse võitjate konverentsile.

Vastu võetakse töid (kõidetult), mille koos isikliku kirjaliku avalduse ja vajalike isikuandmetega (nimi, aadress, õppeasutus, eriala, kursus, telefoninumber, e-post) esitavad või saadavad postiga tööde autorid ise. Tööle tuleb lisada juhendaja kirjalik arvamus. Võõrkeelne töö peab sisaldama ka eesti-keelset pealkirja ja lühikokkuvõtet.

Töid võetakse vastu **9. septembrini** aadressil: Eesti teaduste akadeemia, Kohtu 6, 10130 Tallinn.

Info tel 645 07 12 või <http://www.akadeemia.ee>.

Väärtpaberituru- ja börsiteemaliste üliõpilastööde konkurs

Tartu ülikool, Tallinna tehnikaülikool ja Estonian Business School koos NASDAQ OMXi Tallinna börsiga kutsuvad üliõpilasi väärtpaberiturgude ja Balti börside teemaliste bakalaureuse- ja magistritööde konkursile. Tööde esitamise tähtaeg on **1. detsember 2011**. Esitada saab töid, mis on valminud 2010. või 2011. aastal.

NASDAQ OMXi Tallinna juhatuse esimehe Andrus Alberi sõnusti oodatakse konkursile töid, mis käsitlevad Balti börsi ja väärtpaberiturgu kõige üldisemas mõttes ning millel on akadeemiliselt uudne lähenemine.

Töid hindab õppejõududest ja börsispetsialistidest koosnev žürii. Parima töö autorit premeeritakse 1000 euroga. Auhind antakse üle 2012. aasta alguses NASDAQ OMXi Baltic Market Awardsi auhinnavalgal.

Üliõpilastööde konkurs on osa NASDAQ OMXi investorharidusprogrammist.

Konkursil osalemiseks tuleb töö saata elektrooniliselt aadressile rahakompass@nasdaqomx.com või paberil aadressile NASDAQ OMX Tallinn AS, Tartu mnt 2, 10145 Tallinn.

Tööle tuleb lisada järgmised andmed autori kohta: nimi, e-posti aadress, telefoninumber, ülikooli nimi, õppevorm, juhendaja (ja oponenti) nimi ning kontaktandmed.

Töö peab vastama nii sisult kui ka vormilt baka-

RIIGIKOGU KANTSELEI

kuulutab välja

August Rei parlamendiuringu stipendiumi konkursi

Stipendium antakse parlamendi-, parlamentarismi- või Eesti parlamentaarsete kogude alase magistri- või doktoritöö kirjutajale. Töökavandeid esitama on oodatud kõik teema käsitlemisest huvitatud üliõpilased, magistrandid ja doktorandid.

Stipendiumi taotlemiseks tuleb Riigikogu Kantsleile 20. juuliks 2011 esitada avaldus, elulookirjeldus, magistri- või doktoritöö pealkiri, ideekavand ja ajakava, juhendaja soovitus ning väljavõtte varasematest õpingutulemustest.

Stipendiumitaotlusi hindab Riigikogu Kantslei direktori kinnitatud komisjon. Välja antakse kuni kolm 1300 euro suurust stipendiumi (osaliselt juba eduka töökavandi eest). Konkursi võitjad avalikustatakse hiljemalt 20. septembril 2011. Konkursi parimaid töid on võimalik esitleda Toompea lossis ning avaldada vastav artikkel Riigikogu Toimetistes.

Lisateave: www.riigikogu.ee või stipendium@riigikogu.ee.

laureuse- või magistritöö nõuetele ja peab olema kaitstud positiivsele hindale kas 2010. või 2011. aastal. Töö osaleb konkursil, kui see on laekunud börsile hiljemalt 1. detsembril 2011. Töö võib olla kas eesti- või ingliskeelne.

Samasugused üliõpilastööde konkursid toimuvad paralleelselt ka NASDAQ OMXi Riia ning Vilniuse börsil, mistõttu töö võib esitada ainult ühele Balti börsile.

NASDAQ OMXi Tallinna börs võib lisaks peaaühinnale anda silmapaistvate tööde autoritele välja ka eriauhindu.

Konkursi võitjaga võetakse ühendust ning tulemused avaldatakse NASDAQ OMXi Tallinna börsi kodulehel www.nasdaqomxbaltic.com. Lisainfo: rahakompass@nasdaqomx.com või rahakompass.ee/konkurs.

TUNNUSTAMISED

TÜ väikese medali ja tänukirja pälvisid 65. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna füüsika instituudi atmosfäärifüüsika labori dotsent **Hanno Ohvril** ja rahandusosakonna raamatupidaja **Riina Karu** ning 60. sünnipäeval sotsiaal- ja haridusteaduskonna haridusteaduste instituudi eesti keele ja kirjanduse didaktika lektor **Maret Olo**.

TÜ väikese medaliga tunnustati filosoofiateaduskonna keeleteaduse saksa keele õpetajat **Malle Rebast**.

TÜ aumärgi ja tänukirjaga tunnustati 65. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna ökoloogia ja maateaduste instituudi geoloogia teadurit **Juho**

Kirsi, 60. sünnipäeval ökoloogia ja maateaduste instituudi loodusgeograafia ja maastikuökoloogia lektorit **Alar Läänelaidi**, 55. sünnipäeval filosoofiateaduskonna filosoofia ja semiootika instituudi semiootika lektorit ja toimetajat **Silvi Saluperet** ning 50. sünnipäeval loodusemuuseumi projektijuhti **Ivar Puurat**.

TÜ tänukirja pälvisid 70. sünnipäeval matemaatika-informaatikateaduskonna matemaatika instituudi arvutusmeetodite dotsent **Otto Karma**, 65. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna füüsika instituudi raamatupidaja **Linda Paade** ning 60. sünnipäeval usuteaduskonna õppekorralduse spetsialist **Heli Kuuste** ja filosoofiateaduskonna dekanaadi juhataja **Maie Aitaja**.

TEATED

TÜ **pensionäride ühing Vitae**: 6. juunil kell 16 käsitööklubi, 7. ja 9. juunil kell 11–15 registreerumine ekskursioonist osavõtuks, 15. juunil kell 8 sõidetakse Vanemuise alumisest parklast Lääne-Virumaale, 21. juunil kell 13 elulooring, 28. juunil kell 15 matemaatikute klubi

8. juunil kell 16 jätkub TÜ ajaloo muuseumi Morgensterni saalis **arheoloogialoengute sari** «Kukuruse kaunitar ja tema kaasaegsed», mil TÜ arheoloog Liis Livin räägib arheoloogia eetikast ja inimjäänustest.

10.–11. juunini toimub Dorpati konverentsikeskuses **geenifoorum** «Kompleksfenotüüpide genetiika», mis annab ülevaate olulisematest arengutest genoomikas ja biomeditsiinis, tutvustab uuemaid teadussaavutusi ja kirjeldab nende praktikasse rakendamise võimalusi. Programm koondab Tartusse rahvusvaheliselt tunnustatud spetsialistid, eelkõige populatsiooni- ja meditsiinigeneetika ning bioinformaatika valdkondades ning geenitehnoloogia eksperdid ja teadlased. Lisainfo: www.geneforum.ee.

6.–13. augustini toimub TÜ Viljandi kultuuriaka-

deemias **8. rahvusvaheline suvekool mudeldusmängudes** – simulatsioonimängude disain õppetöös ja treeningus. Suvekool on ingliskeelne. Suvekooli eesmärk on tutvustada hariduslike mudeldusmängude loomise meetodeid ja omandada esmased teadmised, mida on vaja õppetöö või koolitamise eesmärgil kasutatavate mudeldusmängude kavandamisel. Osalejad saavad ülevaate mudeldusmängude teoreetilistest käsitlustest, tööriistades osalejad teevad nädala jooksul läbi mudeldusmängu koostamise näitliku tsükli, töötades meeskonniti välja mudeldusmängu kavandi. Sihtrühm: õppejõud, õpetajad, üliõpilased, hariduse, kõrghariduse ja koolituse vallas töötavad juhid, spetsialistid, koolitajad, konsultandid ning teised huvilised. Lisainfo www.kultuur.edu.ee/1010453.

Metsaülikool kutsub 10.–14. augustini Kääriku spordibaasi arutlema teemal: «Seestpoolt suurem Eesti: regionaalne areng». Lektorid on Jaak Aaviksoo, Jaan Kaplinski, Garri Raagmaa, Mikk Sarv, Tiit Vähi, Ivari Padar, Katri Raik jpt. Osavõtumaks on 160 eurot, sisaldades peamiselt nelja päeva majutust ja toitlustust. Üliõpilastel on motivatsioonikirjaga võimalik taotleda stipendiumit, mis langetab osavõtumaksu 45 eurole. Registreerimise tähtaeg on 30. juuni. Registreerimine: www.metsaylikool.ee.

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Tartu Ülikool
Ülikooli 18, 50090 TARTU
Tel: 737 5100
E-post: info@ut.ee
www.ut.ee